For advertisement and donations contact
DEVINDER TOOR 416-902-9372
HARBANS SINGH 416-817-7142
Email: ppapmg@gmail.com
Om Parkash Sharma
647-891-8500
Email : omjagraon@yahoo.com
Pro-People Arts Project Media Group
"Sarokaran Di Awaz" Newspaper
29 Mapleview Ave Brampton
Ontario
Canada L6R 1M2
Email: ppapSarokaran Di Awazmg@gmail.com
Website: www.ppapmg.com

Voice of Social Concerns

ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 210836300

ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਆਰਟਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਮੀਡੀਆ ਗਰੁੱਪ
ਸਾਲ-4, ਅੰਕ-3, 16 ਮਾਰਚ-15 ਅਪ੍ਰੈਲ 2014

Pro-People Arts
Project Media Group
SAROKARAN DI AWAZ
29 MAPLEVIEW AVE
BRAMPTON ONTARIO
CANADA L6R 1M2
E-Mail : ppapmg@gmail.com
www.ppapmg.com
ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਮੈਂ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹਾਂ

ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੀ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਵੀ ਥਾਂ ਜਿਸ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਸਮੋਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਬਦਲਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਮੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੇ ਕਈ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕੇਂਦਰਤ ਸਵਰਗ ਉਸਾਰੇ ਗਏ। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੈਂ ਵਾਰਿਸ ਹਾਂ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਅਜੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਤੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬੂਟੇ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਇਕੱਤਰਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਛਾਂ ਜਿਥੇ ਕਦੀ ਵੀ ਸੋਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਦਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਦਮ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜੰਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

- ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ

ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਇਹ ਹਕੀਕੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਜੀਵਨ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਅਣਭਿੱਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਆਰਥਿਕਤਾ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਰੋਕਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਜਿਊਂ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸਿਰਜੀਆਂ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉਪਰ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਇਲਾਕੇ, ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ, ਰਾਜਨੀਤੀਆਂ, ਧਰਮ, ਨਸ਼ਲਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਸਮੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਰਾਜਨੀਤਕ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਿਰਣੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਵਾਂਗੇ। ਆਪ ਇਸ 'ਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਰਟੀਕਲ/ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। - ਸੰਪਾਦਕ

7

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਗਾਥਾ

10

ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ

15

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਸਮੋਏ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਵਾਲ

ਆਰਥਿਕ ਸਵਾਲ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬ ਮੰਗਣਗੇ

SUPER VISA INSURANCE

Sherjang Singh Rana
416.910.9000

PUNJAB INSURANCE INC.

• Life Insurance • Mortgage Insurance
• Critical Illness Insurance • Disability Insurance
• RESP, RRSP

Ravinder Singh Basra
416.845.6232

www.punjabinsurance.ca

Village of India
Restaurant & Sweets
Tel: 905 - 450 - 3333
www.villageofindia.ca
*Open 7 days a week *Pur Veg. Authentic Fine Indian Cuisine
PARTY HALL (up to 100 people)
Party Hall + Catering + Seating
Arrangement + Sound System + Lighting
*DINE IN *TAKE OUT *CATERING *SWEETS & SNACKS
114 Kennedy Road, South, Brampton, ON L6W 3E7
(Between Queen / HWY 7 & Steeles)

Go Green
JGN KITCHENS

Special
20%off
Bathroom & Kitchen Design.
Traditional, Transitional & Contemporary.
Solid Wood Entry Doors
Wide Variety of Wood, Thermofoil & Laminates.
Tel: 905-828-8009
www.jgnkitchens.com
3600A Laird Road, Unit-2-4
Mississauga, ON, L5L 6A6
Email: info@jgnkitchens.com

Kulwant Singh Pannu
Sales Representative
416.276.1566
k.pannu@hotmail.com
Century 21 Green Realty Inc., Brokerage
Bus: 905.565.9565
Fax: 905.565.9522
24 Hour Pager Service
151 Superior Blvd. Unit 19-21
Mississauga ON L5T 1L2
Buy Green, Build Green...Save Environment!!!
Each office is independently owned and operated.
Trademarks of AIRMILES International Trading B.V.
used under license by Loyalty Management Group
Canada Inc. and Century 21 Canada Ltd.
Partnership

ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ

ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖ਼ਤ (2 ਫ਼ਰਵਰੀ 1931) - ਪ੍ਰੋ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ

ਉੱਨੀ ਸੌ ਇਕੱਤੀਆਂ ਈਸਵੀ ਦਾ,
ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਮਸਤ ਬਹਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਖ਼ਤ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਸਰਦਾਰ ਲਿਖਿਆ,
ਵਲ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਲਹਿਰ ਹੁਣ ਤਾਂ,
ਸੱਚੋਂ ਕੂੜ ਹੈ ਰਹੀ ਨਿਤਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਪਰਖੇ ਜਾਣ ਇਕਰਾਰ ਇਤਬਾਰ ਸਾਰੇ,
ਪਰਖੇ ਜਾਣਗੇ ਨਕਦ ਉਧਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਾਨੂੰਨ-ਛੜਯੰਤਰਾਂ ਵਿਚ,
ਲੀਤਾ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਕੜ ਦੋਬਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਦੇਵੇ ਦਾਅਵਤਾਂ ਪਿਆ ਖਚਰੋਟ ਗੋਰਾ,
ਕਹਿੰਦਾ-ਕਰੋ ਕਾਨੂੰਨ ਤਿੱਯਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਨੂੰ ਲੀਡਰਾਂ ਰੋਕ ਲੀਤਾ,
ਦਿਸਦੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦੇ ਲਈ ਬੇਜ਼ਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਰੋਕ ਲੋਕ-ਤੂਫ਼ਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ,
ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਵਣਜ ਵਪਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਕਰਨ ਮਸਲਤਾਂ ਨਾਲ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੇ,
ਲੋਕਾਂ ਭੋਲਿਆਂ ਤਾਈਂ ਵਿਸਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਗੋਲ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠ ਕਾਨੂੰਨ ਛਾਂਟਣ,
ਏਥੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਨ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਉਹ,
ਸਾਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ, ਸਾਥੀ!
ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਲ ਕੋਈ,
ਹੋਣੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਈ ਏ ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਸਾਥੀ!
ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੈ ਇਕ ਏਹੋ:
ਪਰਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਈ ਇਕਰਾਰ, ਸਾਥੀ!
ਲੀਡਰ, ਲੀਡਰੀ ਹੀ ਨਿਰੀ ਸਾਂਭਦੇ ਨੇ,
ਜਾਂ ਕਿ ਮੁਲਖ ਤੋਂ ਜਾਣ ਬਲਿਹਾਰ, ਸਾਥੀ!

•

ਆਖਰ ਨਿਪਟਣੇ ਘੋਲ ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਤੇ,
ਗੱਲ ਹੋਵਣੀ ਆਰ ਜਾਂ ਪਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਸ਼ੈ ਨਾ,
ਜੇਕਰ ਬਣੇ ਨਾ ਘੋਲ ਦਾ ਭਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਲੋਕ ਨਫ਼ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ,
ਕਿਉਂਕਿ ਲੀਡਰੀ ਰਹੀ ਮੱਕਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਝ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਘੋਲ ਕਾਹਦੇ?
ਘੋਲਾਂ ਬਾਝ ਨਾ ਲੋਕ-ਸਰਕਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਘੋਲਾਂ ਬਾਝ ਨਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਵੇ,
ਘੋਲਾਂ ਬਾਝ ਨਾ ਕਹਿਰ ਕਹਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਜੇਡ ਲੰਮੀ,
ਹੁੰਦੀ ਸਫ਼ਲ ਨਾ ਉਠਦਿਆਂ ਸਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਘੋਲਾਂ ਬਾਝ ਨਾ ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ,
ਘੋਲਾਂ ਬਾਝ ਹੈ ਲਗਨ ਲਾਚਾਰ, ਸਾਥੀ
ਹੰਭ ਹੰਭ ਕੇ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਮੁਕਦੀਆਂ ਨੇ,
ਛਾਵਾਂ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਠਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਬਦਲ ਜਾਣਾ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਆਖ਼ਰੀ ਬੜੀ ਦੁਸ਼ਵਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਦਿਲ ਨਾ ਬਦਲਦੇ ਮਰਦ ਦਿਲਾਵਰਾਂ ਦੇ,
ਆਖ਼ਰ ਤੀਕ ਲੜਦੇ ਇਕੋ ਤਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਘੋਲ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਹੁੰਦੇ,
ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਅਸਵਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਜੋੜ ਜੋੜ ਮਜ਼ਬੂਤੀਆਂ, ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ,
ਹੱਲਾ ਆਖ਼ਰੀ ਕਰਨ ਸੁਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰ ਤਾਕਤਾਂ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀਆਂ,
ਸੁੱਟਣ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਪਟਕਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਏਕਾ ਕਰਨ ਜੇ ਲੋਕ ਨਿਮਾਨੜੇ ਵੀ,
ਹਾਕਮ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਵਾਰ, ਸਾਥੀ।

•

ਪੌੜੀ ਆਖ਼ਰੀ ਔਣ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਜੇ,
ਲਈਏ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੁ ਟਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਤਾਂਕਿ ਅੰਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ,
ਫੜੇ ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਢਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਪੰਜਵਾਂ ਸਾਲ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਆਹਾ,
ਆਇਆ ਰੂਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਬਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਆਸਾਂ ਬੱਝੀਆਂ ਟੁੱਟਿਆਂ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ,
ਕਾਇਮ ਅਜਬ ਹੀ ਹੋਈ ਮਿਸਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਆਇਆ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਤ ਮਹਾਨ ਲੈਨਿਨ,
ਲੋਕੀਂ ਹੋ ਗਏ ਉੱਠ ਕੇ ਨਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਮਾਰ ਲਿਆ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ,
ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਫਸ ਕੇ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਹੋਈ ਮੱਠੀ,
ਲੋਕ-ਲਹਿਰ ਦੀ ਤਿੱਖੜੀ ਚਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਪਰ ਕੁਝ ਹੋਏ ਸੁਧਾਰ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ,
ਹੋਇਆ ਥੱਕਿਆ ਜ਼ੁਲਮ ਨਿਢਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਡਿਊਮਾਂ-ਇਕ ਅਸੈਂਬਲੀ-'ਜ਼ਾਰ' ਸੱਦੀ,
ਕੁਝ ਕੁ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਭਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਲੋਕ-ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਲਈ ਹਾਕਮ,
ਲੀਤੀ ਵਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਢਾਲ, ਸਾਥੀ।
'ਕੂੜ-ਜਾਲ' ਨੂੰ ਤੋੜਨੇ ਲਈ ਲੈਨਿਨ,
ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਵਿਚੇ ਜਾਲ ਸਾਥੀ।
ਤੋੜ 'ਕੂੜ-ਦੇ-ਜਾਲ' ਨੂੰ ਬਾਹਰ,
ਵਿਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ ਸਾਥੀ।
ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਦ ਜ਼ਾਰ ਨੇ ਭਰੀ ਡਿਊਮਾਂ,
ਲੈਨਿਨ ਚੱਲਿਆ, ਚਾਲ ਕਮਾਲ, ਸਾਥੀ।
ਆਪਣੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਓਸ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ,
ਸਭਾ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਉਛਾਲ, ਸਾਥੀ।

•

ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੰਨ ਸਤਾਰ੍ਹਵਾਂ ਚੰਨ ਵਾਂਗੂੰ,
ਕਰੀਏ ਸਿਫ਼ਤ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ, ਸਾਥੀ।
ਸੁੱਤਾ ਜਾਗਿਆ ਜੋਸ਼ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦਾ,
ਬਣ ਗਏ ਨਿਰਧਨੇ ਲੋਕ ਸੁਲਤਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਬੂਰ ਪਿਆ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਨੂੰ,
ਝੂਲੇ ਰੂਸ 'ਤੇ ਲਾਲ ਨੀਸ਼ਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਉੱਤਰੇ ਕੌਲ ਇਕਰਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੇ,
ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵਹਿੰਦਿਆਂ ਵਾਲੜੀ ਸਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਲੈਨਿਨ ਆਖਿਆ, "ਨਾਲ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੇ,
ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬੜਾ ਨਿਰਮਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਰੱਖੋ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੀ,
ਭਾਵੇਂ ਲਾਭ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਹਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਆਮ ਜੰਗ ਨਾ ਅਜੇ ਦਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ,
ਨਾ ਹੀ ਜਿੱਤਣੇ ਦਾ ਹਾਲੀ ਤਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਹਟ ਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਰਾਜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੀਏ,
ਕਰ ਲੋ ਲੋਕ-ਕਾਨੂੰਨ ਰਵਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਮੰਨਣ ਗੱਲ ਨਾ ਅਮਨ ਦੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ,
ਕੀਤਾ ਸਾਥੀਆਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ, ਸਾਥੀ।
ਆਖਣ ਜਰਮਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨੀ,
ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਰਨ ਪੈ ਖਰੜ ਗਿਆਨ, ਸਾਥੀ।
ਪਰ ਨਾ ਛੱਡੀ ਦਲੀਲ ਮਹਾਨ ਲੈਨਿਨ,
ਗਿਆ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪਹਿਚਾਣ, ਸਾਥੀ।
ਭੰਡੋ ਨਿੱਤ ਨਾ ਪਏ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ:
ਲੋਕ-ਹਿੱਤ ਨਾ ਕਰੋ ਕੁਰਬਾਨ, ਸਾਥੀ।

•

ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ ਲੋੜ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ,
ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਕਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਵਰਤਣਯੋਗ ਜੇ ਕੋਲ ਸ਼ਊਰ ਹੋਵੇ,
ਇਹ ਵੀ ਰਾਜਸੀ-ਘੋਲ-ਹਥਿਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਰਸਤਾ ਕਠਿਨ ਕਠੋਰਤਾ ਭਰੇ ਵੈਰੀ,
ਖ਼ਬਰੇ ਜਾਣ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਕਰਾਮਾਤ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਾਲੜੀ ਇਹ,
ਥਕਣ ਕੌਮ ਦੀ ਦੇਣ ਉਤਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਹਟਾ ਲੈਂਦੇ,
ਵੇਲਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿਪਾਹ-ਸਾਲਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਤਾਂਕਿ ਉੱਠੇ ਉਭਾਰ ਜਦ ਲੋੜ ਹੋਵੇ,
ਘੋਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੋਣ ਤਿਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਿੱਸੇ ਨਾ ਆਖ਼ਰੀ ਜਿੱਚਰ ਤੀਕੂੰ,
ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਨਾ ਜਿੱਚਰ ਇਕਰਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਲੈ ਕੇ ਸੂਦ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਟੁੱਕਰਾਂ ਦਾ,
ਲਓ ਨਾ ਮੂਲ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਭਾਵੇਂ ਮਿਲੇ ਰੁਪੈ 'ਚੋਂ ਇਕ ਆਨਾ,
ਮੂਲ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੋਈ ਨਾ ਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਚਾਹੀਏ ਸੋਚ ਨਿਰਵਾਰ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ,
ਜਾਏ ਗ਼ੈਰ ਮੱਕਾਰ ਨਾ ਚਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਖਚਰਾ ਵਾਂਗ ਹਟਵਾਣੀਏਂ ਵਾਂਗ ਗੋਰਾ,
ਖਾਣਾ ਕਲਮ ਦੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਮਾਰ, ਸਾਥੀ।
ਗਾਲਣ ਗਿਲ ਨਾ ਮਤੇ ਸਵਰਾਜੀਏ ਹੀ,
ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਤੁਸਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ਸਾਥੀ।
ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਪਕਾਂਵਦਾ ਪੱਕੀਆਂ ਹੈ,
ਸਾਥੀ, ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸਾਥੀ।

Idea & Politics

Bhagat Singh : Transcendence From Romantic to True Revolutionary

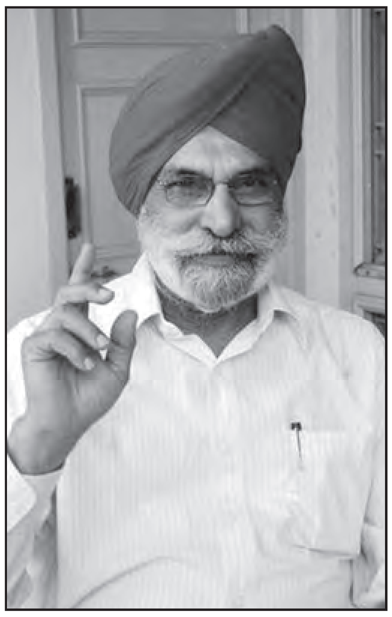

Prof. Jagmohan Singh

Martyr Bhagat Singh has a very brief period of active political life. In this brief time span he has transcended to the top of a thought process which make him ever relevant to the emerging situations. As these years there is increased interest in him by the common man so there is an urge to have more thorough understanding.

The short period of active life also creates a paradox. In absence of thorough understanding of the process of his revolutionary growth, the scope for interpretation of shahid for narrow benefit has been on rise. Thus there is an urgent need to have better understanding of the growth of thought process.

Family Background

The family has developed a value system in which as per his great grand father Sardar Fateh Singh , the principle should have precedence over property. His property was confiscated due to participation in the wars to defend independence of Punjab against aggression by British East India Company rulers. In 1857 he was offered to get back this land along with award of more for helping the company rulers. The other feudal lords had agreed to help company against Indian freedom fighters. He publicly declared that when his ancestors choose to follow Guru Gobind Singh, the lesson learnt was to stand with the people fighting for their rights and going against them is treason with Guru. So in the choice between principle and property , the principle was to get precedence.1

This advice, to stand for principle , was followed by grandfather Sardar Arjan Singh and followed more dedicatedly by his sons Sardar Kishan Singh , Ajit Singh and Swaran Singh. Incidentally the other brother of Arjan Singh namely Surjan Singh choose property over principle and became stanch supporter of British Rulers.

Sardar Arjan Singh also provided a most harmonious cultural environment in home. He was a great scholar of Sri Garanth sahib , was a Unanni Hakim to help needy. But he choose Arya Samaj against Singh sabha. The later being started by the Sikh feudal lords under patronage of British Governor and Commander in chief of British forces as antidote to Kuka patriotism and truthfulness of principles laid by Guru Gobind Singh. Where as Arya Samaj declared that one's liberty is linked with liberty of every one in society, and helping the people affected by famines or earth quakes. The removal of untouchability not only was preached but was truly practiced. This provided an opportunity to Bhagat Singh to learn rationality and humanism at home.

The home culture was further enriched with sufi culture by Mrs. Harnam Kaur wife of Sardar Ajit Singh who belonged to Kasur the seat of teachings of Baba Bule Shah and was a living example of it . Thus the home was a unique center of composite culture of Punjab.

Thus There was oneness of practice and preaching in the house. Humanism and empathy for the working people was spontaneous. Bhagat Singh's bringing up under the guidance of his grandfather trained him of critical thinking. There was full awareness of political environment in the house and political activities were regularly part of discussion. This provided incentive to Bhagat Singh to keep close watch of the political activities taking place around. He imbibed independence of action in early life.

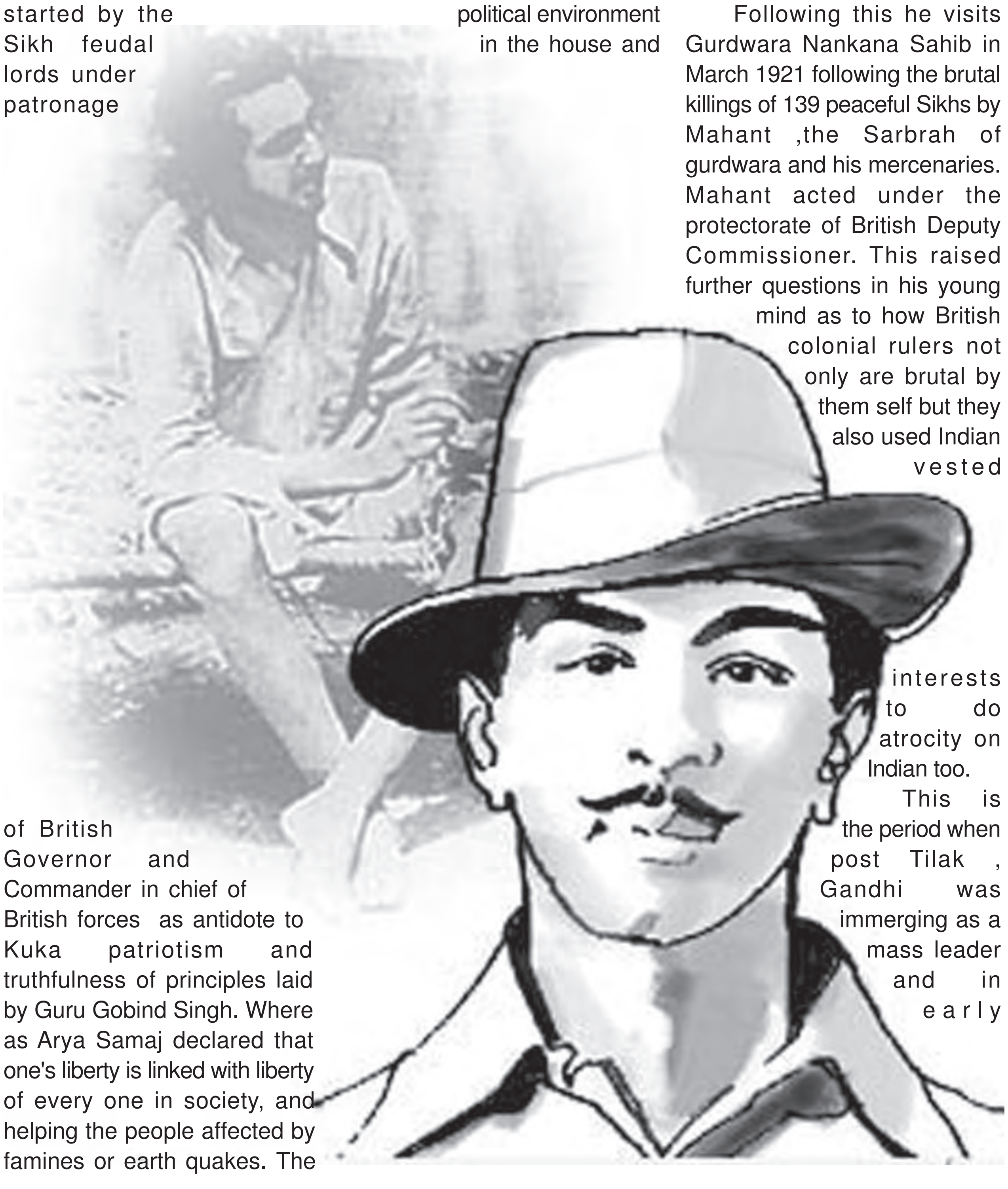

First hand experience of events

That explains, how at the age of twelve, he goes to Jallianwala Bagh Amritsar, on his own at learning of the mass massacre by General Dyer. On this firsthand experience he comes alive with a question about the naked brutality of the colonial ruler. This was 1919. He also finds that every where marshal law is implemented and suppression is to the extent that first world war air force airplanes were used to bomb Gujrat city in Punjab.

Following this he visits Gurdwara Nankana Sahib in March 1921 following the brutal killings of 139 peaceful Sikhs by Mahant ,the Sarbrah of gurdwara and his mercenaries. Mahant acted under the protectorate of British Deputy Commissioner. This raised further questions in his young mind as to how British colonial rulers not only are brutal by them self but they also used Indian vested interests to do atrocity on Indian too.

This is the period when post Tilak , Gandhi was immerging as a mass leader and in early 1920 he " brought two elements to the anti-imperial struggle that had been missing since the Sepoy Mutiny. His political skills, plans, and charisma drew a mass base into the first all-India struggles since 1857, and the struggles themselves connected popular grievances against aspects of British rule to the final goal of ending British rule. ... Gandhi's success made him into the Congress Party's preeminent--and indispensible--leader.1"

Call of Gandhi in 1921

His advised the students that "I consider it sinful to take education where his (british) flag flies. I consider it sinful to study even the Gita and the crafts there. To tell you the truth I do not wish even to live under such a regime. If it were possible to renounce it altogether I would have done so....... I consider this the regime of Ravana. Tulsidas has called it a sin to live under such a regime. I can positively say that all the twenty-four hours I am taken up with the idea of destroying it or mending it.... You must do what it is possible for you to do. The main thing for you is to refuse the education that is offered to you. . I do not speak of co-operation in general. I ask you to give up the specific co-operation with which you as students are concerned. If you feel the same way about this Government as I do, then you should consider it your dharma to leave. This dharma involves no conditions as to the kind of education you may then get. I merely tell you your dharma."2

Mahatma Gandhi in 1920 further gave clear call that "To everyone I say: whether no education is available elsewhere, you should leave. You can try for a similar sort of education elsewhere if you are so inclined but it should not be under the aegis of the Government. I want to say that it is not a question of livelihood; it is a question of humanity. The question of livelihood may come next. Freedom is dharma. .... For I consider it a

sin to take education under the aegis of a regime which I consider rakshasi and which has committed such outrages in the Punjab." 3

This call was very enthusing to the sensitive youth like Bhagat Singh , Chander Shekhar Azad and others. He and many of his later revolutionary colleagues left the education and joined the non cooperation movement on the call of Gandhi.

Bhagat Singh was keeping a close eye on activities of unions in preparations for Hartals. This is clear from his remarks in a letter to Grandfather dated 14 Nov,1921. He, writes "these days railway persons are preparing for hartal. It is possible that it may start in a weeks time"4 This shows that he had got himself involved in the activities of non- coperation and it was being done with the knowledge of his family. The call for non cooperation was very attractive for a 14 year old young man as it was the answer to the brutality of British colonial rule. Particularly Mahatma Gandhi's further assurance that he will get the "Swaraj in one year" raised confidence of these young minds.

The situation of peasantry was precarious. This is well documented as follows. "The exploitation of and the tyranny practised against the Oudh peasantry by the rapacious landlords and their minions are a known reality in the annals of peasant history. After the Mutiny of 1857, the British created and buttressed a small class of taluqdars in Oudh to help them in their colonial domination of this part of India. These feudal barons and their 'kinsmen' led luxurious., westernised lives, and the burden of their high living fell on the poor peasantry. They heaped numerous indignities on the peasantry to realise their extortionate demands. Nazarana (gift payments), bedhakli (eviction), rasad (compulsory supplies) and begar (forced labour) were not the only weapons in their hands."5 They would also impose cesses like Hathiana Moturana6 and so on to meet their extravagance. The taluqdars wielded the sword of eviction to pressurize the tenantry into paying higher cesses, as owing to increases in population there was a growing demand for more and more holdings. Nazarana had become such an evil that some peasants were painfully forced to commit the most heinous sin of kanya vikraya (sale of daughters) to raise nazarana money.7 Forced labour on a wage ranging between two to eight paise per day was a common practice. Even these wages were generally not paid.8 Further, the peasantry had to provide rasad and begar to the touring government officials, failing which they were exposed to the wrath of their landlords.9

Under such conditions the call of noncooperation and boycott came as a ray of hope. It enthused and emboldened the masses to get liberated of their miseries. They saw a new dawn of freedom which will provide them relief from suppression, exploitation as well as brutality of colonial rule.

Thus Nagpur Session of the Congress (December 1920) endorsed the non cooperation and boycott of foreign cloth. Congress membership was thrown open to all adult men and women on payment of 4 annas as subscription. The adoption of the Non- Cooperation resolution by the Congress gave it a new energy and from January 1921, it began to register considerable success all over India. 9,000 students left schools and colleges. The boycott of law courts by lawyers was not as successful as the educational boycott. But many prominent people did leave their lucrative practice to join national movement. By December, over 30,000 people were arrested from all over India .

Withdrawal of Non Coperation movement - Looking to Irish success

Then came the unfortunate event of Chauri Chaura where six unarmed non cooperators were killed in indiscriminate police firing. The emboldened non cooperators chased the armed police men and the Thana where they went into hiding was put to torch. This caused death of twenty two police men. This gave cause to Mahatma Gandhi for calling an end to the Non-Cooperation Movement on 12 February 1922 without consultation with other leaders of congress. So The Swaraj was not attained in a year as promised. This caused great despair to the enthused youth including Bhagat Singh.

The same British empire had to come on terms with Irish nation which was much smaller than India. Anglo-Irish Treaty was signed on December 6, 1921 and Ireland Free State was created by partitioning and creating Northern Ireland controlled by British Government.

In 1923 when Bhagat Singh had to leave home and come to Kanpur ,following insistence of family to get married. He found that some youth under the leadership of Sh. Sachider Nath Sanyal was getting themselves organized under the banner of Hindustan Republican Association on the line of Ireland. Here he had the advantage of working with Sh Ganesh Shankar Vidyarthi a great patriot, a great journalist and a dedicated social and political worker. Though at National college Lahore he had started studying revolutionary literature. He had a very close friend in Sukhdev who was discussion partner to all readings. But at Kanpur also he found such a partner in Sh B K Dutt.

The question which bothered the young minds was how could Ireland a tiny Island can gain status of Free Republic from British ? While India with all the efforts and sacrifices of Gadar Party in 1915 -16 and current mass enthusiasm, fearlessness and strength could not achive any significant victory.

In 1924 a book describing firsthand experience of Ireland freedom struggle was published entitled "My Fight for Irish Freedom" by DAN BREEN one of the fierce and daring freedom fighter. This was the book which was thoroughly studied by Bhagat Singh and his compatriots. Bhagat Singh translated this and got it published in Hindi and wanted it read broadly.10

The first lesson drawn was that Ban Bareen and his comrades were guerilla war farers and hence some form of guerilla tactics can force the British to surrender dominion status. The articles explaining guerilla tactics were also published in those days for educating youngmen.11 Prabha was the sister literary magazine published by Sh Ganesh Shankar Vidyarthi the editor and publisher of Partap.

The Hindustan Republican Association leaders Shahid Ram Parsad Bismal , Shahid Ashfaq Ullah Khan and Chander Shekhar Azad belonged to that tradition. The manifesto and constitution of HRA declared that object to "establish a Federated Republic of United States of India by an organized and armed revolution." 12 Similarily Hindustan Republican Army wing was created on the lines of Irish Republican Army.

Bhagat Singh while analyzing his own development of ideas wrote that "up to that period I was only romantic idealist revolutionary. Upto then we were to follow."13

By the end of 1925 after Kakori train holdup all the leaders except Chander Shekhar Azad were arrested . Bhagat Singh attended the court proceeding as a journalist with identity card from "Akali" being published from Amritsar14

Revisit to Irish Experience

He found to his surprise that the commoners gave witnesses without any concern for the persons who were ready to sacrifice themselves for their betterment. This apathy of their own fellows made Bhagat Singh revisit the Dan Breen's autobiography which he has translated . Bhagat Singh assessed Shahid Ram Parsad

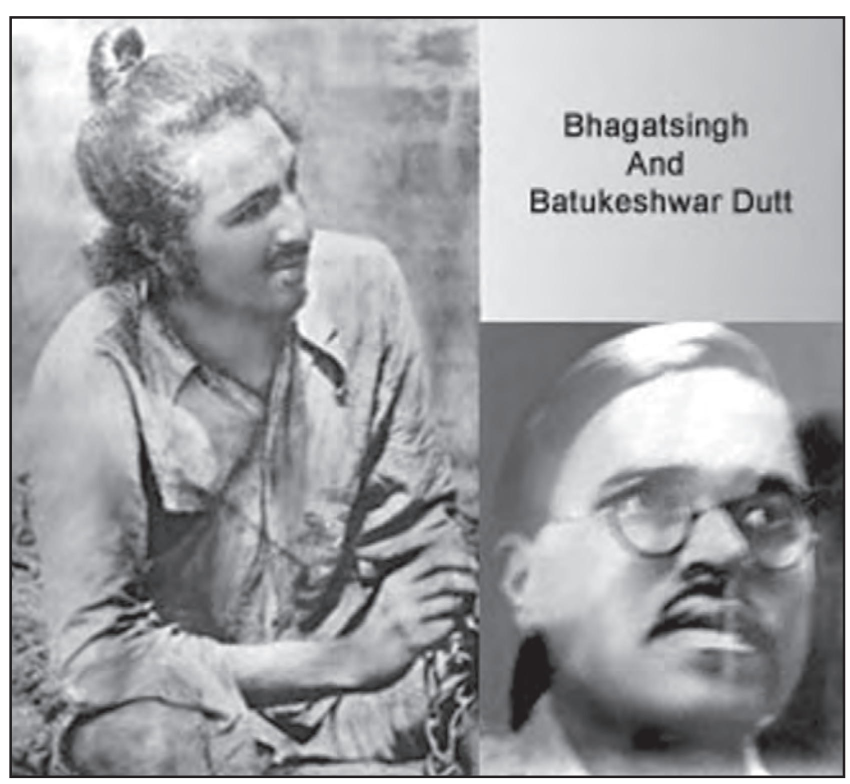

ਦਫ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ
ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਬੀਜ, ਫਿਰ ਹੋਰ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ
ਜਿਸਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਦੂਰ ਹਵਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੀਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ
ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਰਖਾ ਜਲ ਅਤੇ ਠੰਢਕ।
ਦੇਹ ਮੁਕਤ ਜੋ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ
ਅਸਤਰ ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਅੱਤਿਆਚਾਰੀ ਦੇ
ਬਲਕਿ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿੱਤ ਵਿਚਰਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ,
ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀ, ਚੌਕਸ ਕਰਦੀ।

(ਵਾਲਟ ਹਿਟਮੈਨ [2], ਪੰਨਾ 268)

Bismal's capability to be "a general of Army had he been born in some other country at some different time."15

Bhagat Singh laments on the apathy of public about Babar Akali Martyrs . In an article published in Partap on 15 March 1926 he wrote that "we coward animals have not dared to come out of our luxurious life to have a sigh on their martyrdom."16

On his revisit to the autobiography of Dan Breen he found that the freedom fighters in ireland are fully embedded with the masses. He warned that "Ireland parallel does not apply in India's case . In Ireland it was not sporadic terroristic activities she witnessed but it was a nation wide rising, the rank and file were bound by an intimate knowledge and sympathy with the gunmen. Arms they could have very easily ,and the American- Irish poured out their money." 17

In another very important development ,Bhagat Singh's father took him to Belgaon Congress session held on 25th Dec to 30th Dec 1924. Bhagat Singh's Father was naturally worried on escaping of Bhagat Singh aged 16 year from home. He wanted him to fully participate in the Indian freedom struggle but on a mature and long term basis. He took him to Belgaon Congress which was to be presided over by Mahatma Gandhi after his jail term. He wanted his son to appreciate that for a leading role one has to develop some characteristics and capabilities. Education is the most important. He introduced to him Subash Bose, Pt. Nehru .It was to emphasize that to be in leading role Subash Bose had studied in England got selected for Indian Civil Services resigned and choose to play lead role in national movement. Similarily it is after good study in England that Pt. Nehru plays a leading role. Bhagat Singh was also introduced to old revolutionary from Bengal Anushelan Samiti Sh. Nirlamba Swami. He was one who introduced Sardar Kishan Singh and Ajit Singh to bengal revolutionaries in 1903. Bhagat Singh had a long talk with Sh. Nirlamba Swami. This is referred to in his autobiographical note he writes that '"I came across a book entitled Common Sense by NIrlamba Swami. It was only mystic atheism "18 But out of this meeting Sh Nirlamba Swami showed his satisfaction and approval of Bhagat Singh's activities. But the idea, that study is most important activity to transform oneself was sown.

He laments, in a letter to his friend Amar chand in 1927 that, "Brother my desire to study in foreign has been lost. But if you get chance do send some good books"19

The dilemma, in which Bhagat Singh finds himself in the year 1926, is best stated in his own words that then "came the time to shoulder the whole responsibility. Due to the inevitable reaction, for some time, the very existence of the Party seemed impossible. Enthusiastic comrades - nay leaders - began to jeer at us. For some time I was afraid that someday I also might be convinced of the futility of our own programme." 20

This was the time when the attempts to get senior leaders escape from police custody had failed. The hope of having someone to lead was shattered. But this also provided opportunity for researching the process of revolutionary work.

During this time a debate between revolutionary Sachinder Nath Sanyal and Mahatma Gandhi also took placed. It started with Mahatma Gandhi's condemnation of revolutionaries in his presidential speech at Balgaum congress on 26th Dec,1924. Bhagat Singh was keenly following the proceedings as a correspondent of Akali a Punjabi paper being published from Amritsar.21 Gandhi ji tried to conclude the debate by pointing to the "three great hindrances to swaraj"22 Besides fuller participation of masses including young men and women the need to address was to "the discord between Hindus and Mussalmans and the inhuman ban upon the suppressed classes"23

Bhagat Singh agreed with the hindrances pointed out. Already by the end of 1924, the discussions between him and his friends were on " to put the lessons of revolutionary history being taught"24 at National College Lahore to practice. The discussion was also being held on "the role of youngmen in the future struggle for independence."25

This was also the time for Bhagat Singh to have "a turning point in his revolutionary career.

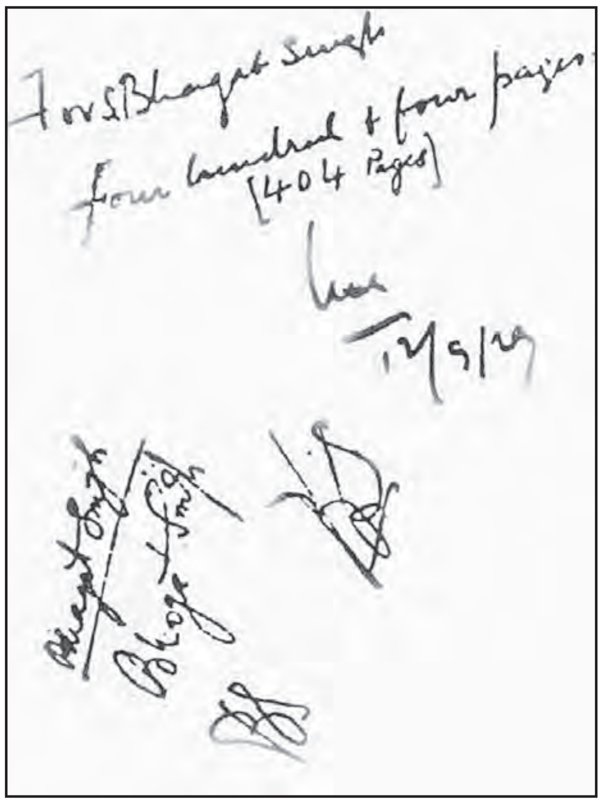

Study was the cry that reverberated in the corridors of (his) mind. Study to enable oneself to face the arguments advanced by opposition. Study to arm oneself with arguments in favour of one's cult."26 This brought a "remarkable modifications in his faith and convictions. The romance of the violent methods alone which was so prominent amongst his predecessors was replaced by serious ideas. No more mysticism, no more blind faith. Realism became their cult. Use of force justifiable when resorted to as a matter of terrible necessity: Non - violence as policy indispencible for all mass movements. So much about methods. The most important thing was the clear conception of the ideal for which we were to fight."27 This was the period from 1925 onward. He got ample time to study ideals of world revolution. He studied " the men who had successfully carried out revolution in their countries."28

The Naujawan Bharat Sabha was founded in 1925 as per Comrade Ram Chander founder president. Bhagat Singh being the founder secretary. After Gandhi's arrest in 1922 and his release in 1924 , the menace of Hindu Muslim riots has spread so much as to involve even villages too. Hence the issue of communalism as well as was addressed to be fought out of members mind. The solution offered was so practical that it raised a powerful youth group. Thus it did address the concerns declared by Mahatma Gandhi but with a revolutionary understanding.The manifesto of sabha declared that" Religious superstitions and bigotry are a great hindrance in our progress. They have proved an obstacle in our way and we must do away with them. "The thing that cannot bear free thought must perish." There are many other such weakness which we are to overcome. The conservativeness and orthodoxy of the Hindus, extra-territorialism and fanaticism of the Mohammedans and narrow-mindedness of all the communities in general are always exploited by the foreign enemy. Young men with revolutionary zeal from all communities are required for the task." It further declared that "Our real battle is against our own disabilities which are exploited by the enemy and some of our own people for their selfish motives." Sabha also declared socialism as its objective. It declared that sabha is to work for "Revolution by the masses and for the masses." In other words, Swaraj for the 90%; Swaraj not only attained by the masses but also for the masses."29 This is an example creative revolutionary work of Bhagat Singh and his colleagues where scientific understanding was applied to the reality and a dynamic social force was generated. The history and achievement of members of sabha proves it beyond doubt.

Bhagat Singh's record of vast study as to subjects, authors and literature and that too from various cultures made him a true revolutionary. His definition of the revolution was "complete overthrow of the existing social order and its replacement by socialist order. The masses have to be "educated to create a favorable atmosphere for the social programme. The struggles are best to train and educate. 30"

As seen earlier the movement was influenced by the Irish achievement so Bhagat Singh continued his reassessment of the past position and analyzed the later developments of Ireland as a revolutionary in following words."Ireland had to be satisfied with an unaccomplished movement. It has lessened the bonds of but not released the Irish proletariat

from the shackles of the Capitalist, native and foreign. Ireland is a lesson to India and a warning - warning how nationalistic idealism devoid of Revolutionary social basis although with all other circumstances in its favour may lose itself in the shoals of a compromise with Imperialism. "Thus overcome the attraction of Ireland as was it in the beginning. He questioned,"Should India, if she could imitate Ireland still?" 31

Bhagat Singh as a revolutionary not only announced that "when he is convinced of a scientific principle, he lives it. " He understood the basic scientific principles and applied these to the realities around and was thus able to effect the direction and outcome of the events qualitatively. As proclaimed by him that revolution is a social change and for that is only possible by a "Scientific, dynamic, social force". We can see that his transcendence to a revolutionary was complete. Humanism is basic motive force of a revolutionary. All his actions are motivated by his deep concern for the weakest person in the society and it is with his benefit in view.

The various actions by Bhagat Singh need a further detailed analysis from the angle that those were attack focused on the "institutions" .

On deeper analysis one will find that all the four major actions of Bhagat Singh were direct attack on the institutional arms of British colonial rule viz : "satanic arm" the police , central Assembly which was used to sustain a fake hope of achieving freedom, the jail system which was most dehumanized and was used to demoralize and the Justice system which was used to perpetuate Imperial designs. The end effect is that the British Imperialism's hold was shaken. The sprit kindled by him continued simmering.

The colonial C I D in 1936 said that Bhagat Singh's thesis called letter to political workers is the active force for all the leftist movements active against British Imperialism. It is his revolutionary legacy which perpetuates the hope of Indian masses for better future of Indian masses.

Bhagat Singh also wrote

that all the activities of Hindustan Socialist Republican Association " were directed towards an aim i.e identifying ourselves with the great national movement as its military wing."32 This statement is very significant and if further analyzed and understood in the context of contemporary activities of national movement his along with HSRA's revolutionary contribution to Freedom movement can be better appreciated.

Conclusion:

A brief survey of background is given in an attempt to understand the various influences embibed by Bhagat Singh and their effect on the decisions taken by him and his party and how from being a romantic revolutionary at the age of fifteen he travelled to become a full fledged revolutionary both in ideology and practice. His letter to political workers of february 1931 is important document and how the thesis in it was furthered by Subash Chander Bose with the help of All India Kisan Sabha under the leadership of Baba Jawala Singh and Baba Sohan Singh Bhakana and Swami Sehja Nand Sarswati and Congress Socialists ,the name adopted by earstwhile members of Naujawan Bharat Sabha. Bhagat Singh said that crux of our idea is " Down with Imperialism and Long live Revolution ," This idea was furthered in Ramgarh parralel Congress held by above United left under the Presidentship of Subhash Bose and adopted a resolution " No Compromise with British Imperialism first and then built socialism. " This will be dealt separatly in detail.

Appreciate and ponder how relevant today is the crux of revolutionary idea of Bhagat Singh and Compatriots is ?

1. Meneejeh Moradian and David Whitehouse, "Gandhi and the Politics of Nonviolence" International Socialist Review Issue 14, October-November 2000

2. THE COLLECTED WORKS OF MAHATMA GANDHI VOL. 22 : 15 NOVEMBER, 1920 - 5 APRIL, 1921 p23

3. Ibid vol22 page 23

4.Jagmohan Singh " Shahid Bhagat Singh ate Unahn De Sathian dian Likhtan" Chetna Parkashan Ludhiana 2005 p 27

5. S K MITTAL KAPIL KUMAR ,"Baba Ram Chandra and Peasant Upsurge in Oudh: 1920-21" Social Scientist. v 6, no. 71 (June 1978) p. 35

6 Hathiana was imposed as a cess on the peasantry if the taluqdar had to purchase an elephant and if a car was to be purchased Moturana tax was levied on the peasantry.

7 Mehta Report No 753/ 1920, Revenue, U P State Archives (hereafter UPSA,) p 11.

8 Independent, September 24, 1920.

9. . S K MITTAL KAPIL KUMAR ,"Baba Ram Chandra and Peasant Upsurge in Oudh: 1920-21" Social Scientist. v 6, no. 71 (June 1978) p. 36

10. Jagmohan Singh " Shahid Bhagat Singh ate Unahn De Sathian dian Likhtan" Chetna Parkashan Ludhiana 2005 p 163

11. Agiat (a pen name), "Gurilla Yudh" Prabha, Kanpur 1924

12. Malwinder jit Singh & Harish Jain Editors " The Hanging of Bhagat Singh Confession ,statements and other Documents" Unistar 2007 p351

13 Bhagat Singh / Why I Am An Atheist/NBT/2006 page 23

14. Jitendranath Sanyal "Amar Shaheed Sardar Bhagat Singh" NBT 2006; p. 27

15..Jagmohan Singh Ed. " Shahid Bhagat Singh ate Unahn De Sathian dian Likhtan" Chetna Parkashan Ludhiana 2005 p 58

16. ibid ; p 39

17. Bhagat singh, "To the young political workers" 2 feb , 1931 : www.shahidbhagatsingh.org/ documents

18 Bhagat Singh / Why I Am An Atheist/NBT/2006 page 26

19. Jagmohan Singh ed. " Shahid Bhagat Singh ate Unahn De Sathian dian Likhtan" Chetna Parkashan Ludhiana 2005 p 73

20 . Bhagat Singh / Why I Am An Atheist/NBT/2006 page 28

21. THE COLLECTED WORKS OF MAHATMA GANDHI VOL. 29 : 26 DECEMBER, 1924 page 489

22. . THE COLLECTED WORKS OF MAHATMA GANDHI VOL. 30 : 12 Feb 1925 page 243

23. Ibid

24. Comrade Ram Chander ," History of Naujawan Bharat Sabha and H S R A" published by author 1978 p xiii.

25. ibid

26 Bhagat Singh / Why I Am An Atheist/NBT/2006

27 ibid

28 ibid

29. Manifesto of Naujawan Bharat Sabha , 6 April,1928 : www.shahidbhagatsingh.org

30.S irfan Habib " To Make the Deaf Hear" Three Essays Collective 2007

31. Bhagat singh, "To the young political workers" 2 feb , 1931 : www.shahidbhagatsingh.org/ documents

***Secretary Shahid Bhagat Singh Research Committee, Dr Amarjit Building, 2409 Krishna Nagar ,Ludhiana-141001**

23 ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ

-ਅਨੀਤਾ

ਯੋਧਾ ਐਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ
ਸਿੰਘਾਸਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ
ਹਿਲਾ ਗਿਆ ਉਹ।
ਰੱਸਾ ਚੁੰਮ ਕੇ ਫਾਸੀ ਵਾਲਾ
ਪਾਠ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ
ਪੜ੍ਹਾ ਗਿਆ ਉਹ।

ਉਸਨੇ ਜੋ ਦਿਖਾਇਆ
ਰਸਤਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ
ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਿੰਲ ਤੇ।
ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਲ
ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ
ਇੱਕ ਕਾਫਲਾ ਬਣਾਉ।

ਉਹ ਚੁਟਾਨ ਸੀ
ਜੋ ਤੂਫਾਨਾਂ 'ਚ ਅਡੋਲ ਸੀ
ਉਹ ਲਹਿਰ ਸੀ
ਜਿਸ ਕੀਤਾ ਸਾਮਰਾਜ
ਚੂਰ ਚੂਰ ਸੀ।
ਉਹ ਪੱਥ ਪ੍ਰਦਰਸਕ ਸੀ
ਉਸਨੂੰ ਬੁੱਤ ਨਾ ਬਣਾਉ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਰਹਿਣ ਦਿਉ ਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਨਾ ਪਹਿਨੋ ਉਸਦੇ
ਵਰਨਾ ਦਾ ਚੋਲਾ।
ਨਾ ਸਜਾਉ ਉਸਦੇ
ਕਲਗੀ ਧਰਮ ਦੀ।
ਨਾ ਪਾਉ ਉਸਦੇ
ਆਸਤਕ ਨਾਸਤਕ ਦੇ
ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।
ਬੱਸ ਉਸਦੀ
ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਪਨਾਓ।

ਵਾਢੀ ਕਰੋ
ਉਸਦੀ ਫਸਲ ਦੀ
ਬੀਜੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੇ
ਪੈਲੀ ਦਮੂੰਕਾਂ ਦੀ।
ਉਸਨੇ ਭਜਾਏ
ਅੰਗਰੇਜ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦੇ।
ਤੁਸਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਟਕਰ
ਕਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੀ।
ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ
ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਪਨਾਓ
ਕਾਫਲਾ ਬਣਾਓ
ਬੱਸ
ਇੱਕ ਕਾਫਲਾ ਬਣਾਓ
ਕਾਫਲਾ ਬਣਾਓ....

ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਚਰਵਾਲ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਸੁੰਦਰ ਨਕਸ਼, ਦਲੇਰਾਨਾ ਕਾਰਨਾਮੇ, ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ, ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚ ਹਸਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੀਰਗਾਥਾ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਨੇਤਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਨੇਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੌਰਵ ਵੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮਾਹਿਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਲੀਡਰ ਕਿਤਾਬੀ ਗਿਆਨੀ ਆਧਾਰਤ ਤਰਕਬੋਧ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੂਝ, ਪਰਬਲ ਸਾਹਸ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੇਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਕਾਰਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਨੇਤਾ ਸੀ, ਨੇਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਰਹੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਛਾਪ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਥਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 28 ਸਤੰਬਰ 1907 ਨੂੰ ਬੰਗਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਇਲਪੁਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਬੰਗੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਸਕੂਲ ਲਾਹੌਰ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਕੇ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਬਲਿਕ ਜਲਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਹੀ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਸੰਪਰਦਾਇ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। 13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1919 ਨੂੰ ਜਦ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦਾ ਖੂਨੀ ਸਾਕਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤੇ ਲਹੂ ਭਿੱਜੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਘਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1921 ਵਿਚ ਜਦ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਵੀ ਗਿਆ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਕਲੰਡਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੋਸ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਲੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜ਼ਾ ਲਈ।

ਲਾਹੌਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ 1923 ਵਿਚ ਐਫ. ਏ. ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੁਖਦੇਵ, ਯਸ਼ਪਾਲ, ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ, ਦਵਾਰਕਾ ਦਾਸ ਬਣ ਗਏ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਕਾਨਪੁਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਏ। ਕਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਦਰ ਸੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ, ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਵੋਹਰਾ, ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ, ਅਜੈ ਘੋਸ਼, ਵਿਖੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ (ਦੁਰਗਾ ਭਾਬੀ) ਮਿਲੇ। ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਸਭ ਸਾਥੀ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਏ।

ਹਰ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਕੋਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਹੁਲੀਆ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਛੇਤੀ ਕੀਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਤੇ ਪਤਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਉਤਨਾ ਹੀ ਰੂਹਪੋਸ ਸਾਥੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪੂਰਾ ਕਾਮਯਾਬ ਸੀ। ਸਭ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਭੇਸ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਪੇਪਰ 'ਪ੍ਰਤਾਪ' ਵਿਚ ਬਲਵੰਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਹਰੀਸ਼ੰਕਰ, ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ ਨੂੰ ਬੱਚੂ, ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਮਹੌਰ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ਾਲ, ਬਟੁਕੇਸ਼ਵਰ ਦੱਤ ਨੂੰ ਮੋਹਨ, ਹਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਜੈ ਦੇਵ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਨੂੰ ਰਘੂਨਾਥ, ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਆਗਰੇ ਦੇ ਇਕ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ, ਸੁਖਦੇਵ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਬਟੁਕੇਸ਼ਵਰ ਦੱਤ, ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ, ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਜੈ ਦੇਵ ਕਪੂਰ, ਡਾ. ਗਯਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਬੈਂਸ ਪਾਇਨ, ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਦਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ, ਕੌਣ ਕਿਵੇਂ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਫੜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕੌਣ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗੀ? ਜਦ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਬਣੇ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫੜੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਝਾਂਸੀ ਦੇ ਪੁਲਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਦਫ਼ਾ 121 ਤਹਿਤ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ।" ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, "ਪੰਡਿਤ (ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ) ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਦੋ ਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਵੇਗੀ, ਇਕ ਗਲ ਲਈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਟ ਲਈ।" ਆਜ਼ਾਦ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਦੇਖ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਹੈ, ਇਹ ਰੱਸਾ ਤੁਹਾਡੇ ਗਲ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਆਪਣੇ ਪਿਸਤੌਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਫੜਲੂਗਾ?" ਇਕ ਹੋਰ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਫਾਂਸੀ ਵੇਲੇ ਥੱਲੇ ਦਾ ਖੱਡਾ ਡੂੰਘਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ।"

ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਗਿਆ ਤੇ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ 27 ਫਰਵਰੀ 1931 ਨੂੰ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਦੇ ਐਲਫਰੈਡ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦੇ ਕਾਨਪੁਰ ਤੇ ਆਗਰਾ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅੱਡੇ ਸਨ। ਦਲ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੜੀ ਕਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਪਿਆ ਪਰ ਇਹ ਸੂਰਬੀਰ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਆਗਰੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਹੋਟਲਾਂ ਤੇ ਖਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਰਤਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਾਲ ਇਕ ਟੁੱਟੇ ਘੜੇ ਦੇ ਠੀਕਰ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਮਹੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਸਾਡੀ ਬਣਾਈ ਦਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।" ਬਰਤਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਖਾਂਦੇ ਵੀ ਉਸੇ ਠੀਕਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ।

1926 ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਨਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੀ ਸਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਸੀ। ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਨੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਭਾ ਨੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਬੱਸ ਠੁੱਸ ਹੋ ਗਈ। ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਗਏ 'ਕਿਰਤੀ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਦਾ ਐਡੀਟਰ 1928 ਵਿਚ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਕੇ 11-12-13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਬੁਲਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ 'ਕਿਰਤੀ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ। ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ। ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਨਵੀਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਇਹੀ ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਰੱਖ ਸਕੋ ਤਾਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇਕੱਠ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਾਲ ਕਿਦਾਰ ਨਾਥ ਸਹਿਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਝਾਇਆ ਨਾਂ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦੀ ਸੁਰਜੀਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਡਾ. ਮਥਰਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਫੀ ਅੰਬਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ, ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ, ਕਾਕੋਰੀ ਕੇਸ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਦਰੋਹੀ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ। ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ

DYNAMIC TROPHIES & AWARDS

Where We Make Your Winners Shine!

We specialize in:
- Corporate awards
- Plaques
- Trophies
- Medals
- Crystal awards
- Glass awards
- Recognition products
- Executive gifts
- Promotional items

call: Raguhbir Singh or Komal

905.454.2636

224 Rutherford Road South, Suite 1
Brampton, ON L6W 3J6
dynamictrophies@hotmail.com
www.dynamictrophies.ca

ਕਿਤਾਬਚੇ ਛਾਪੇ ਗਏ, ਹਮ ਸਵਰਾਜ ਕਿਉਂ ਚਾਹਤੇ ਹੈਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਿਸਾਨੀ, ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾ, ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਨਸਾਨ, ਸ਼ੇਰੋਂ ਦੀ ਕਰਤੂਤੇਂ, ਜਦੋ ਜਹਿਦ ਆਦਿ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਝਾਨ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੀ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦੀ 8,9 ਸਤੰਬਰ 1928 ਨੂੰ ਕੋਟਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਸੀ। 60 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਇਕੱਤਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਕੇ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਕੱਤਰਤਾ ਨੇ ਇਕ ਲੜਾਕੂ ਦਸਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਸਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਰਮੀ'। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਵਿਚ ਸਭ ਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲੱਗ ਰਿ ਸੀ, ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਟੁੱਟੇ ਫੁੱਟੇ ਪਿਸਤੌਲਾਂ, ਹੱਥੀਂ ਬਣੇ ਬੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸੱਚਾਈ, ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦਾ ਦਿਆਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਨਕਲਾਬ-ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਜੋ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਨਾਅਰਾ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਇਆ, ਉਹ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉੱਪਜ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਨਵੀਨਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਯੁੱਧ ਪਲਟਾਊ ਯੋਧੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਬੇਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਵਲਗਣਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆ ਸਕੇ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕਰਾਂਤੀ ਦਾ ਬੀਜ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੁੰਗਰਿਆ ਸੀ ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਵਧਿਆ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰੂਸੀ ਕਰਾਂਤੀ, ਮਾਰਕਸੀ-ਲੈਨਿਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਤੋਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ 'ਮੈਂ ਨਾਸਤਿਕ ਕਿਉਂ ਹਾਂ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ 1927 ਵਿਚ ਇਕ ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਰ ਜੌਹਨ ਸਾਈਮਨ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਭ ਮੈਂਬਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਨ। ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤਾਂ ਲੈ ਕੇ 3 ਫਰਵਰੀ 1928 ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸਭ ਫਿਰਕੇ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਜਾਉ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗੇ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਨੇ ਵੀ ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਤੇ ਮੁਤਾਬਕ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ 1928 ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1928 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 'ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਜਾਓ' ਕਹਿਣ ਲਈ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਜਲੂਸ ਪੁਰਅਮਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜੇ. ਏ।. ਸਕਾਟ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ 17 ਨਵੰਬਰ 1928 ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 1928 ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 17 ਦਸੰਬਰ 1928 ਮਿਥ ਲਈ ਗਈ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਢੰਗ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਜੇ. ਏ. ਸਕਾਟ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਵਜੋਂ ਜੈ ਗੋਪਾਲ ਆਪਣਾ ਰੁਮਾਲ ਹਿਲਾ ਕੇ ਦੱਸੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਸਕਾਟ ਦੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨਗੇ। ਜਦ ਸਕਾਟ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇ. ਪੀ. ਸਾਂਡਰਸ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਸਾਂਡਰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਾਪ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੀਪਬਲੀਕਨ ਆਰਮੀ' ਨੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਕੇ ਕੌਮੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦਾ ਧੱਬਾ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ (ਦੁਰਗਾ ਭਾਬੀ) ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਹਾਵੜਾ ਮੇਲ ਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਕਲਕੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਰਾਜਗੁਰੂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਲਕੱਤੇ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ 'ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ' ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਚਮਨ ਲਾਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ, "ਇਕ ਹਤਿਆਰੇ ਦੇ ਸਾਂਡਰਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ।' ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਚਮਨ ਲਾਲ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਮਦਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ ਕਿ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਾਈਏ?

ਗੋਰਾ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਰਤ ਅੰਦਰ ਸਭ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਂਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਟਰੇਡ ਡਿਸਪਿਊਟਸ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਬਿੱਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵੀ ਤਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਹੈ। ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚੋਂ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਮੌਕੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ, ਦੂਜਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਯੁੱਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਤੀਸਰਾ ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਹ ਸੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇਗੀ। ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਪਾਸ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਨੂੰ ਹੀ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੰਚ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਜਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ। ਕਮੇਟੀ ਸਮਝਦੀ ਸੀ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਗੁਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਬੁਟਕੇਸ਼ਵਰ ਦੱਤ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਜੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਤੋਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ।" ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਰ ਦਲੀਲ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਬਿਆਨ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰਟੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪ ਖੁਦ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਆਖਰ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

8 ਅਪ੍ਰੈਲ 1929 ਨੂੰ ਜਦ ਅਸੈਂਬਲੀ ਅੰਦਰ ਟਰੇਡ ਡਿਸਪਿਊਟ ਬਿਲ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਵਿਰਲ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਨਤੀਜਾ ਐਲਾਨਣ ਹੀ ਵਾਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਤ ਨੇ ਮਿਥੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਭਵਨ ਧੂਏਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਭਵਨ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ-ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗੇ। ਭਗਦੜ ਵਿਚ ਸਭ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਗਏ, ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਤ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਣਾ ਸੀ ਤੇ ਚੱਲੇ। ਜਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਤ ਭੱਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਾਲ ਅੰਦਰ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵੀ ਸੁੱਟੇ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਹਾਲ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਬਤ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਪਰ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ।

ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੰਬ ਕੇਸ ਵਿਚ 7 ਮਈ 1929 ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੈਸ਼ਨ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਜੂਨ 1929 ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖੁਦ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਬਿਆਨ ਇਹਨਾਂ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਆਸਫ ਅਲੀ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਵਲੋਂ 6 ਜੂਨ 1929 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਭ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਛਾਪਿਆ। ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੰਬ ਘਟਨਾ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਵਾਂਗੇ, ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੱਤ ਨੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਹੀ ਸੀ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਨਕਲਾਬ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖ਼ੂਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਬਾਂ, ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਦਾ ਕਲਚਰ ਨਹੀਂ। ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਰਫ਼ ਪਿਸਤੌਲਾਂ, ਬੰਬਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ੂਨ ਖ਼ਰਾਬੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਉਪਕਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹਨਾਂ ਉਪਕਰਨਾਂ ਪਿਛੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਨੋਰਥ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ।"

10 ਜੂਨ 1929 ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਖਤਮ ਹੋਈ ਤੇ 16 ਜੂਨ 1929 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਹੋਈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਤ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਪੀਲ ਦੀ ਬਹਿਸ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਫੈਸਲਾ 13 ਜਨਵਰੀ 1930 ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੰਬ ਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗਰਾਮ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ 15 ਜੂਨ 1929 ਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਨੇ ਵੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦ 10 ਜੁਲਾਈ 1929 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ

ਵੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਟਰੈਚਰ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। 13 ਜੁਲਾਈ 1929 ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਜੋ ਬੋਰਸਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ 11 ਜੁਲਾਈ 1929 ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਖੁਰਾਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਇਸ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਾਡੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਲਗਾਤਾਰ 75 ਦਿਨ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਦੂਸਰੇ ਲਾਹੌਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ 50 ਦਿਨ ਚੱਲੀ। 2 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਜਤਿੰਦਰ ਨਾਥ ਦਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਤਿੰਦਰ ਨਾਥ ਦਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮੌਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਯੋਧਾ 13 ਸਤੰਬਰ 1929 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਆਪਣਾ ਮਨ, ਤਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਉਂਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਾਂਡਰਸ ਕਤਲ ਕੇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ 10 ਜੁਲਾਈ 1930 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ 24 ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 6 ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਫਰਾਰ ਸਨ, 18 ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 7 ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੌਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਤੰਗੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਚਿੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹਣੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੇਸ ਲੜਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਵੱਲ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ 1914-15 ਦੇ ਗ਼ਦਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਖਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੇਸ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਅਸੈਂਬਲੀ ਬੰਬ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ) ਕੁੱਲ ਇਕ ਸਾਲ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਬਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲੰਘਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਲੰਘਾਇਆ। ਇਸ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆਂਦੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਆਤਮ ਕਥਾ', 'ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਆਦਰਸ਼', 'ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਘਰਸ਼' ਅਤੇ 'ਮੌਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ' ਲਿਖੀਆਂ। ਪਰ ਚਾਰੇ ਖਰੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖਰੜੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ, ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਰੱਹਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਡਾਇਰੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆਈ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਹ ਬਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਅੱਜ ਇਨਕਲਾਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਸੈਂਟਰ ਜੇਲ੍ਹ ਲਾਹੌਰ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜਦ 7 ਅਕਤੂਬਰ 1930 ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾ ਕੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ 14 ਨੰਬਰ ਬੈਰਕ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਰ ਵੀ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਿਖੀ ਉਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਨਾਂ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ, ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਲੀਲ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡੀਅਨ, ਸਚਿੰਦਰ ਨਾਥ ਸਨਿਆਲ, ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਗੜ੍ਹਗੱਜ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼, ਪੰਡਿਤ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ, ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਲਾਣਾ ਆਦਿ ਹਨ।

ਦਫ਼ਾ 121 ਤੇ 302 ਇੰਡੀਅਨ ਪੈਨਲ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 7 ਅਕਤੂਬਰ 1930 ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ, ਗਇਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਜੈ ਦਿਉ ਕਪੂਰ, ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ, ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ। ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੱਤ ਨੂੰ ਕਰਮਵਾਰ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ। ਅਜੈ ਘੋਸ਼, ਜੇ. ਐਨ. ਸਨਿਆਲ ਤੇ ਦਿਉ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ, ਬੜੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਰੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 23 ਮਾਰਚ 1931 ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ 23 ਮਾਰਚ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 7 ਵਜੇ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 24 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਲਾਣਾ ਨੇ 'ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹਾਲ' ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਰਦੂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸ਼ਗਿਰਦ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਸ ਮੌਕੇ ਜੇਲ ਅੰਦਰ ਵਰਦੀ ਗੁਦਾਮ 'ਚ ਮੁਨਸ਼ੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆ ਕੇ ਦੱਸ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਰਦੀਆਂ, ਟੋਪੀਆਂ ਤੇ ਰੱਸੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਲਾਣਾ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

"ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ 13 ਨੰ. ਬਾਰਕ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ। 13 ਨੰ. ਬਾਰਕ ਵਿਚੋਂ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖਤੇ ਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿੱਸਦਾ ਸੀ। ਫੱਟੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ਆਦਮੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਮੈਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਪਰ ਕਦਮ ਧਰਦੇ ਦਿਸੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਤੁਰਦੇ 'ਖੁਸ਼ ਰਹੋ ਅਹਿਲੇ ਵਤਨ ਹਮ ਤੋਂ ਸਫ਼ਰ ਕਰਤੇ ਹੈਂ', ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜਦ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਲੈਲਿਨ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਵਕੀਲ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਮਹਿਤਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, "ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂਗਾ।" ਪਰ ਫਾਂਸੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਆਖਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਜਦ ਤਿੰਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਈ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗੇ।

ਇਨਕਲਾਬ-ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ
ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ-ਉਚਾ ਹੈ
ਯੂਨੀਅਨ ਜੈਕ-ਨੀਵਾਂ ਹੈ
ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ-ਮੁਰਦਾਬਾਦ

ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਹਸਦੇ ਹਸਦੇ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਝੂਲ ਗਏ।

905-499-4766

ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਭਗਤ ਸਿੰਘ

- ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਇਆ,
ਜਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ,
ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ।
ਜੇ ਰੱਬ ਹੁੰਦਾ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।
ਸਭ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਕੋਈ ਗੁਲਾਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ,
ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆ, ਰੱਬ ਨੇ ਕਿਉਂ ਬਣਾਈ?
ਕਹਿੰਦੇ ਸਭ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ ਲੀਲ੍ਹਾ, ਐਸੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਿਉਂ ਰਚਾਈ?
ਸਬਰ ਕਰੋ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਵੋ, ਇਹ ਹੈ ਧਰਮ ਸਿਖਾਉਂਦਾ।
ਦੁਖਾਂ ਭਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਉਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਂਦਾ।
ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੋਚ ਸਾਡੀ ਨੂੰ, ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚੂ ਬਣਾਵੇ
ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਧਰੂ ਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਏ,
ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ,
ਇਕੋ ਹੈ ਬੱਸ, ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ।
ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਨੇ ਬੰਦੇ, ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਮਰੇ।
ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਦੁਨੀਆ ਉਤੇ, ਧਰਮ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੇ।
ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਮਰਦੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ।
ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ।
ਲੋੜ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਬੰਬਾਂ ਦੀ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੰਗ ਬਾਜ਼ ਦੀ।
ਮੁੱਢ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਹੈ ਹੁੰਦੀ, ਰੂਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ।
ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂਬਾਅਦ
ਤੂੰ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਯਾਦ
ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ, ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ।
ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਸਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ
ਤੈਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਫਾਂਸੀ ਲਾ
ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਅਪਨਾਅ
ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਲੱਗ ਗਿਆ।
ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ, ਲੱਭਲਿਆ ਉਸ ਰਾਹ।
ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ, ਲੰਗੜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕਰ ਲਿਆ।
ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਸੋਚ ਨੂੰ, ਰਲ ਮਿਲ ਪਾਸੇ ਧਰ ਲਿਆ।
ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਗ਼ਦਰੀ ਸੀ ਜੇਲ੍ਹੀਂ ਰੁਲ ਰਹੇ।
ਅਖੌਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਵੰਡਣ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ।
ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸਜਾ ਬਿਠਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨਹਿਰੂ ਚਾਚੂ ਨੂੰ।
ਨੋਟਾਂ ਉਤੇ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਬਿਰਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ।
ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਈ, ਅਜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ।
ਲੁੱਟ ਕਿਰਤ ਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਲੁੱਟੀ, ਹੱਕ ਮੰਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਡੰਡੇ।
ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਛੇੜਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਹ ਸੱਤਾਧਾਰੀ।
ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਤੇ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ।
ਧਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਗੋਰੇ, ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਇਕ ਇੰਗਲੈਂਡ।
ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਕਮ ਧਨ ਭੇਜਦੇ ਦੁਬਈ, ਅਮਰੀਕਾ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ।
ਤੂੰ ਦੇ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਵਿਚਾਰ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਹਥਿਆਰ
ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ, ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ
ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ
ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਹਾਂ ਜੋ, ਮਿਲਕੇ ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਬਣਾਂਗੇ।
ਫਿਰ ਵੀ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਊ, ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜ
ਫਿਰ ਹੀ ਉਸਰੇਗਾ, ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ।

ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਝਰੋਖੇ ’ਚ

ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ’ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ

-ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਆਧੁਨਿਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤਰ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਰੇਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀਆਂ ਇਸ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਦਲਵਾਂ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉਪਰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬਦਲਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਇਕ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉਪਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਸਤੇ ਤਲਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਿਲ ਉਪਰ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਉਚੇਚਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਵਰਗਾ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉਤੇ ਛਾਏ ਵਿੱਕੀ ਪੀਡੀਆ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਨਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਏਗਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰ ਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼, ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਕੋਸ਼, ਯੁਗਰਾਫ਼ੀਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਸ਼, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼, ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਸ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਕੋਸ਼, ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਸ਼, ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ ਕੋਸ਼, ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਸ਼, ਖੇਡ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਸ਼ ਆਦਿ ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 72614 ਇੰਦਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਉਪਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਤੱਕ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਸਾਰਥਿਕ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਕਦੀ ਯੂਨੈਸਕੋ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਕਦੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ’ਚੋਂ ਮਰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ, ਕਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲੀਆਚਿੰਨ੍ਹ ਅੰਕਿਤ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਿਥੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖੇਗਾ ਉਥੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮੜਿਕਣ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਹੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਗਾਂਹ ਨਵੇਂ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੇਗਾ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਾਏਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਜਿਹੜੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲ ਰਹੇ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ’ਤੇ ਇਹ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸਮੋਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੰਟਰਨੈਟ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੂਰੀ ਇੰਟਰਨੈਟ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਟ ਉਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਫੈਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕੀ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ’ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੂਗਲ ਇੰਜਣ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਇੰਟਰਨੈਟ ਉਪਲਬੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਟਰਮ ਐਂਡ ਕੰਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਕੀ ਪੀਡੀਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਜੋ ਘਾਟਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵਿੱਕੀ ਪੀਡੀਆ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਗੈਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚੈੱਕ ਵੀ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਇਸ ਟੀਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਚਿਰਨਜੀਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਕੰਬੋਜ ਨੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਜੋ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ’ਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਰਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਆਪਣੀ ਧਾਂਕ ਅਜਮਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀਡੀਆ ਲਈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਹੀ ਬਲਕਿ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ’ਚ ਬਦਲ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਹਿਮ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਈ ਹੈ।

98151-15429

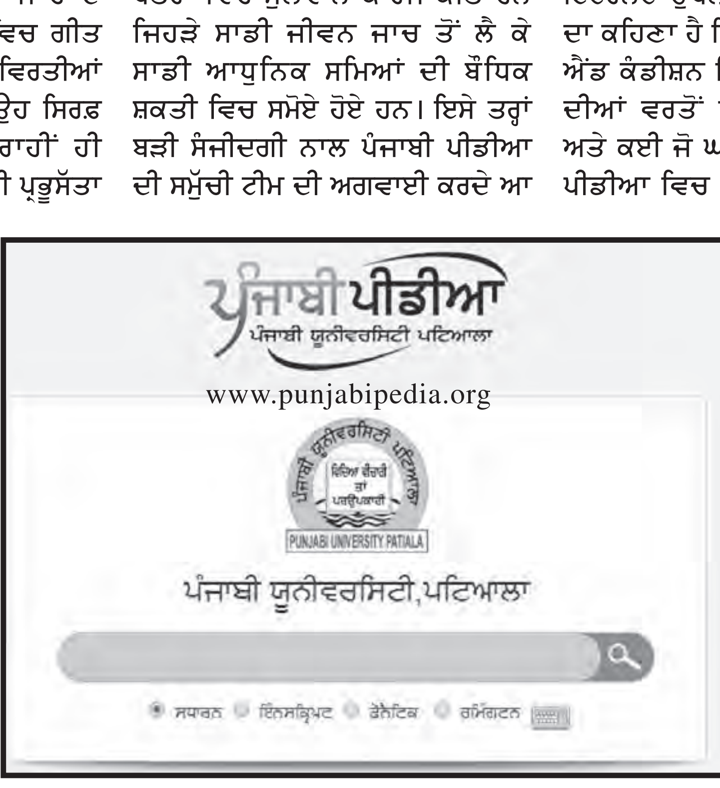

ਨਾਸਤਿਕ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੰਝਤਰਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ

ਨਾਸਤਿਕ ਕੇਂਦਰ ਵਿਜੇਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਨਾਸਿਤਕ ਕੇਂਦਰ ਦੇ 75ਵੇਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਜੋਂ ਮਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਦਿਨ ਭਾਵ 5 ਅਤੇ 6 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਈ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਨਾਸਤਿਕ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਡੈਲੀਗੇਟ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਰਕਸੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਰਜਿ: ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ 40 ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰਆਤ ਗੋਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਡੀਮੋਸ ਗੋਰਾ ਦੇ ਸਵਾਗਤੀ ਡਾਂਸ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੀ ਐਮ ਭਾਰਗਵ (ਸਾਬਕਾ ਵਾਇਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਨਾਲਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਗੂ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਕਈ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਸਤਿਕ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਾਇਆ ਹੈ। ਲੈਵੀ ਫਰੇਗਲ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਹਿਉਮਨਿਸਟ ਐਥੀਕਲ ਯੂਨੀਅਨ) ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਸਤਿਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਪਰ ਗੱਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੀ ਵੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਮਾਨਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕੁਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਡਾ. ਵਿਯਿਅਮ (Dr. Vijayam) ਨੇ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਵਾਸਤੇ ਹੀ 1940 ਵਿੱਚ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਗੋਰਾ ਨੇ ਨਾਸਤਿਕ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ 75ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੋਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਗੋਰਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਰਜਿ: ਵੱਲੋਂ ਹਰਚੰਦ ਭਿੰਡਰ ਨੇ ਨਾਸਤਿਕ ਕੇਂਦਰ ਦੀ 75ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਗੋਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਨਾਸਤਿਕ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਂਝ 2005 ਤੋਂ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਜਸਵੰਤ ਮੋਹਾਲੀ ਨੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ।

ਪਹਿਲੇ ਸੈਸਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਨੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਰੋਹ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਕੇ. ਵਿਰਾਮਨੀ (ਮੁਖੀ ਪੈਰੀਆਰ ਸੈਂਟਰ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋ ਫਲਸਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਨਾ ਵਿਸਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੱਬ ਨਾ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵਰਗ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਲਗਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿ: ਵੋਲਕਰ ਮੂਲਰ ਜਰਮਨੀ, ਡਾ ਨਰਿੰਦਰ ਨਾਇਕ, ਮਿ: ਯੂ ਕਲਾਨਾਥਨ, ਮਿ: ਲਵਨਮ, ਬਾਬੂ ਗੋਗੀਨੇਨੀ, ਪੋ: ਧਨੇਸਵਰ ਸਾਹੂ, ਡਾ. ਚੰਦਨਾ ਚਕਰਵਰਤੀ, ਮਿ. ਵੀ ਬੀ ਰਾਵਤ, ਮਿ: ਹਮੀਦ, ਮਿ: ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਅਦਿ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਇਥੇ ਹੀ 6 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸ਼ਨੇਲਿਸ਼ਟ ਐਸੋਸੀਐਸਨਜ਼ ਫਿਰਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਨਾਇਕ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਸਮੂਚੀ ਫਿਰਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲੋਂ ਅਲਿਹਦਗੀ ਲਈ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਧਰਨੇ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਰਵਿਉ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਿਰਾ ਦੀ ਕੌਮੀ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ਉੜੀਸਾ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਉੜੀਸਾ ਰੈਸਨੇਲਿਸਟ ਐਸੋਸੀਐਸਨ ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਕਰਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਮਿ. ਯੂ. ਕਲਾਨਾਥਨ, ਡਾ. ਦਾਨੇਸਵਰ ਸਾਹੂ, ਡਾ. ਵਿਯਿਅਮ (Dr. Vijayam), ਡਾ. ਕੇ ਵਿਰਾਮਨੀ, ਬਾਬੂ ਗੋਗੀਨੈਨੀ, ਮਾ ਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਜਸਵੰਤ ਜੀਰਖ, ਮਿ. ਵੀ ਬੀ ਰਾਵਤ, ਮਿ: ਹਮੀਦ, ਜੇ ਪੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਚੰਦ ਭਿੰਡਰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਮਿਲ ਹੋਏ।

ਹਰਚੰਦ ਭਿੰਡਰ

ਪੰਜਾਬ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਵਲੋਂ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੈਣੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸਮਤ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣ ਲਈ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨਾਲ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੈਣੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੈਣੀ ਲਾਈਫ਼, ਡਿਸਵਿਲਿਟੀ, ਕਿਰੀਟੀਕਲ ਐਲਨਿਸ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਵੀਜ਼ਾ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ਼ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਬਿਹਤਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਵਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਸੇਰਜੰਗ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਰਾਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਰਾਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰਾ ਆਦਿ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

SHARDA WELLNESS CENTER
HOMOEPATH SHARDA
President, Homeopathic Medical Council of Canada
Panel of Doctors, Indian Consulate
(416) 727 9199
Email: ranvirsharda@gmail.com
7071 Airport Road, Suite 200
(NORTH EAST CORNER OF AIRPORT & DERRY ROAD
(GREEN PLAZA), MALTON, MISSISSAUGA ON L4T 4J3

Ideal Acupuncture
CLINIC
Vijay K. Sharma
MD (ACU) OAATCM, WNMF
200 County Court Blvd
Unit A1
Brampton, ON L6W 4K7
Tel: 905.454.1277

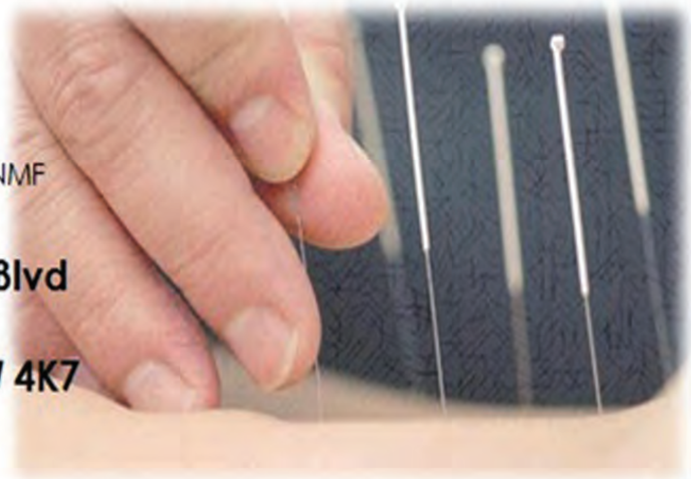

avenue
OPTICAL

www.avenueoptical.ca
Vijay K. Sharma
Licensed Optician & Contact Lens Fitter
200 County Court Blvd
Unit A1
Brampton, ON L6W 4K7
905.454.1277
info@avenueoptical.ca

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਜਿਸ ਵਿਚ
Graphics Designing, Website Designing, Website Re-Designing, Newspaper Designing, Newspaper Daily Updation
BALJINDER ARTS
Baljinder Singh
Mob. 092167-29598
akashdeep.1046@gmail.com

Century 21
Buy Green, Build Green ...Save Environment
Century 21 Green Realty Inc., Brokerage
Each Office is independently owned and operated
Sohan Mann
Sales Representative
Dir. 416 - 564 - 1699
Off. 905 - 565 - 9565
Fax: 905 - 565 - 9522
Email: sohanmann@hotmail.com
151 Super Blvd. Unit 19-21, Mississauga, ON, L5T 2L1

Rush Lube Inc.
Complete Truck Repairs & Truck Wash with Drive Thru Truck Services
Jaskaranjit Singh (Jas)

TEL: 905 - 453 - 6344
FAX: 905 - 456 - 2065
EMAIL: rushlube@hotmail.com
32 Rutherford Road South
Brampton, ON, L6W 3J1

GILL
Truck & Trailer Repair and Mobile Service
OPEN 7 DAYS A WEEK

Cell: 416.312.4707
Tel: 905.458.3455
Fax: 905.458.3456
04 Blair Dr.
Brampton, ON
L6P 2X5
gilltruckandtrailer@yahoo.com
Inderjit Gill
Heavy Duty Truck & Trailer Mechanic

Metro Immigration
(Division of Metro Legal & Immigration Inc.)
WE GET THINGS DONE

Suresh Gupta
Certified Immigration Practitioner(RCIC)
*Family Sponsorship *Spousal *Super Visa
*Visitor Visa *Skilled Workers *Investors *PNP
*Nannies *Business Applicants *Student Visa
*Work Permits(LMO) *Appeals
Head Office: 2355 Derry Rd. E *#12Miss. *ON *L5S 1V6
*905-673-1200 *1-800-694-1373 India Office: 98148 66633
*Brampotn: 905 794 6003 * Toronto: 416 840 7554
*info@metroimmigration.com
*www.metroimmigration.com *www.metroimmigration.org

23 ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਮਾ:ਭਜਨ ਗਿੱਲ ਕੈਲਗਿਰੀ

ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਿਰੀ ਵੱਲੋ ਇਥੇ ਕੋਸੋਂ ਹਾਲ ਵਿਖੇ 23 ਮਾਰਚ ਸਬੰਧੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਹਨ ਮਾਨ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ 1857 ਦੇ ਗਦਰ ਅਤੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਰਾਸਤ ਤੋ ਸਿਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੀਲੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਯੁੱਧ ਰਾਹੀਂ ਗੋਰੇ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਰਜ ਤੇ ਲੁੱਟ ਰਹਿਤ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਅਸਲ ਆਜਾਦੀ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਤਾ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਤਾ ਹਥਿਆ ਲਈ ਤਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਮੁਹਾਲ ਹੈ। ਤਸੱਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਅਤੇ ਲੁੱਟ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਨਵੇਕਲਾ ਪੱਖ ਇਹ ਰਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਸ੍ਰੀ ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਗਰ ਇੰਚਾਰਜ ਰੇਡੀਉ ਰੈਡ:ਐਫ:ਐਮ ਕੈਲਗਿਰੀ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਨਣ-ਪੜਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਹਰੀ ਰਾਮ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪੁਤਲੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਜਿਮਨਾਸਟਕ ਅਤੇ ਪਹਿਲਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਦਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਜੰਗੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਘੁਲਾਟੀਆ ਬਣਿਆ। ਸੁਭਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤੱਤਾ ਅਤੇ ਜਜਬਾਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਖੁਸ ਦੀ ਡਿਉਟੀ ਸਮਾਨ ਇੱਧਰ-ਉਧਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਚ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਸੁਭਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਬਦੋਬਦੀ ਸਾਂਡਰਸ ਕੇ ਕਤਲ ਸਮੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਗਿਰਫਤਾਰੀ 1929 ਨੂੰ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਲੱਗਣ ਪਿੱਛੇ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਥੇ ਉਸ ਦਾ ਜਜਬਾਤੀਪੁਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਹਨਾ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਗਦਰੀ ਵਰਾਂਗਣ ਦੁਰਗਾ ਭਾਬੀ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੇ ਪਲ ਵੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਸਮੇ ਬਹੁਤ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਏ। ।

ਜਰਨਲਿਸਟ ਰਮਨਜੀਤ ਸਿੱਧੂ ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕੈਲਗਿਰੀ ਵਿਖੇ ਰੈਡ ਐਫ;ਐਮ ਦੀ ਆਗੂ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ,ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੜੇ ਭਾਵੁਕ ਅੰਦਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਦੱਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋ ਰੋਕਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਰਾਂ ਜੋਗੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਮਨਾ ਲੈਣੇ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀ ਹਨ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਕਲੱਬ ਕੈਲਗਰੀ ਦੇ ਪਰਧਾਨ ਹਰਚਰਨ ਪਰਹਾਰ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨਾ ਸਿਰਜਣ ਪਿੱਛੇ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਹਬ ਉਥੇ ਧਰਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਸਿਆਸਦਾਨਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਦੀ ਤਿਕੜੀ ਨੇ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਗਲਬਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।ਧਰਮਾ ਦੇ ਨਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿਕੜੀ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਹੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨਾ ਤੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਆਗੂ ਗੁਰਬਚਨ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 23 ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨਾਜਕ ਹਾਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੈਲਗਰੀ (ਕਨੇਡਾ) ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਥੋ ਦੇ ਹਾਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ ,ਸਾਨੂੰ ਸੱਭ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਚ ਹਰਕਤਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹਨਾ ਕਿਹਾ ਸਾਡੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਕੈਲਗਰੀ ਇਕੋ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਚ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮਸਲੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਹਰਨੇਕ ਬੱਧਨੀ, ਤਰਲੋਚਨ ਸੈਹਬੀ ਅਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਸਵੈਚ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰਨਾਮ ਕੀਤਾ। ਮਾ:ਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਡੈਨ ਸਿੱਧੂ ਵੱਲੋ ਦਿਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਿਆ ਕਿ 23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਡਾਊਨ ਟਾਊਨ 1-30 ਵਜੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਨਾਟਕ "ਇੱਕ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਮਰਡਰ" ਟਰਾਂਟੋ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੱਭ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਤ ਸਭਾ ੇ ਪਰਧਾਨ ਜਸਵੀਰ ਸਹੋਤਾ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਜੀਤਇੰਦਰ ਪਾਲ,ਪਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੋ:ਗੋਪਾਲ ਜੱਸਲ ਤੇ ਆਡੀਟਰ ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਪੰਧੇਰ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਦ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਠੰਡ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਚਲੇ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਠ ਕੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣੇ।

ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਮਾ:ਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਸਮੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮ ,ਲੋਕ ਕਲਾ ਮੰਚ ਮੰਡੀ ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਦੇ 25 ਸਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ,ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਲੇਖ ਮੁਕਾਬਲੇ , ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ,ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਵਸ ਸਬੰਧੀ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਡੈਥ ਪੈਂਨੈਲਟੀ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਲੀ ਸੈਮੀਨਾਰ, ਵਿਜੇਵਾੜਾ(ਆਂਧਰਾ) ਵਿਖੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਮਾਗਮ ,ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾ ਮਜਦੂਰਾਂ ,ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਦੇ ਘੋਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅੱਖੀ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੋ ਨਵੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਹਨਾ ਸੱਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਮਾ:ਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੂੰ 403-455-4220 ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਸੌ ਫੁੱਲ ਖਿੜਣ ਦਿਓ, ਵਿਚਾਰ ਭਿੜਨ ਦਿਓ

ਅਸੀਂ 'ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼' ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਚਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਪਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਉਪਰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਸਰ ਪੈਣਗੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਜੇ ਆਪਣੇ ਬਦਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਰੋਕਾਰ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਪਰ ਹਰੇਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਸਾਡੀ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟਕਰਾਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹਰੇਕ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਵੀ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਾਂਗੇ। - ਸੰਪਾਦਕ

ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਸਮੋਏ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਵਾਲ

ਡਾ. ਭੀਮ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਨ 1991 ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਇਥੋਂ ਦੀ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਢਾਹ ਲੱਗੀ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਤੇ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਖਾਏ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕੋਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਤਤਕਾਲੀਨ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਅਤੇ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਛੱਡੀ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਤੀ ਪੂੰਜੀ (ਫਾਇਨਾਂਸ ਕੈਪੀਟਲ) ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁਲਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਖ਼ੂਬ ਧਨ ਕਮਾਇਆ। ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਸ਼ੁੱਧ-ਵਾਤਵਰਣ ਤੇ ਮੁਢਲੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਲਗਭਗ ਡੇਢ-ਦਹਾਕਾ ਥੋੜੀਆਂ-ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਮੇਤ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸੰਨ 2008 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ਵ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੂੰਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਭਾਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਕੇ ਭਵਿੱਖਹੀਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਏ ਰੰਗੀਨ ਸੁਪਨੇ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਅਮੀਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਲਾ ਪਾੜਾ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਣ ਲੱਗੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਕਰੋੜਾਂ-ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਪਲੇ ਸਾਮਹਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਨਿਰਪੱਖ' ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕ੍ਰੋਸ਼ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਹ ਆਕ੍ਰੋਸ਼ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਵਿਚ ਵਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲ ਝੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਭਾਰਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਮੋਹ ਭੰਗ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ ਲਈ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦੇ ਆਕ੍ਰੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇਤਾ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੜੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ।

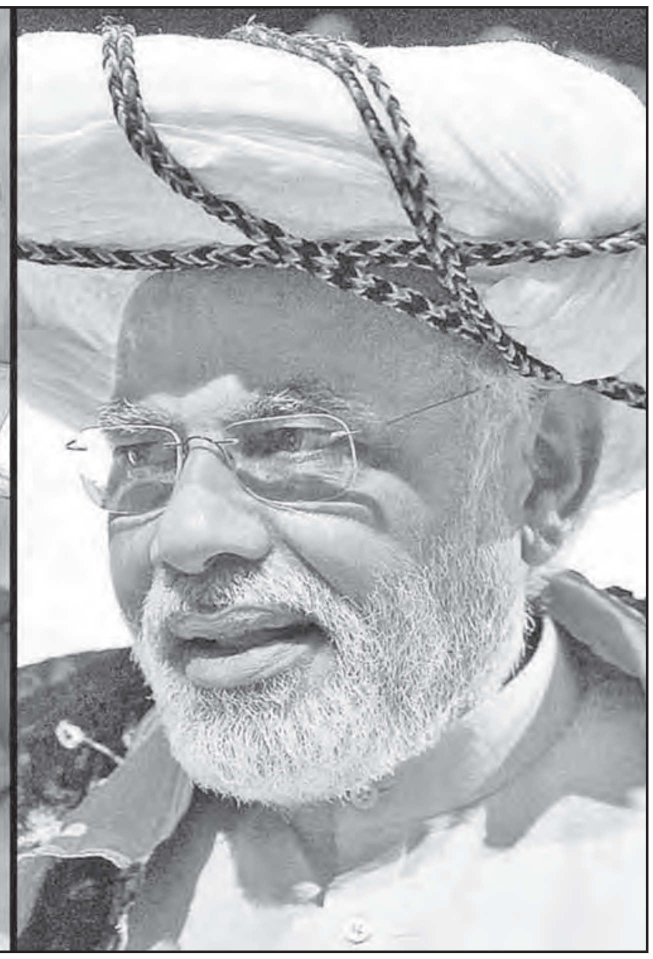

ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਨੌਜਵਾਨ ਤਬਕਾ ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੰਤਰ ਤੋਂ ਉਕਤਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ-ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਸੀ। ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਗਾਂਧੀਵਾਦ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਉਭਾਰ ਹੋਇਆ। ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ, ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਕੀ ਜੈ, ਵੰਦੇ ਮਾਤਰਮ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ-ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਉਭਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਹੋਏ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸਫ਼ਲਤਾ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਤਾਕਤ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ਇਸ ਤਾਕਤ ਨੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਖ਼ੂਬ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੱਜੇ-ਜਾਂ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉਠ ਕੇ ਕੇਵਲ 'ਮੁੱਦਿਆਂ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜੇਗੀ। ਮੁਹੱਲਾ ਸਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਨਾ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀਰੋ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਖ਼ੀਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਤੀਜਾ ਉਹ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਦੀ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਵੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 70 ਵਿਚੋਂ 28 ਸੀਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਸਮੱਰਥਨ ਦੇ ਕੇ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ 18 ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮੱਰਥਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੋਲਾਂ ਮੁੱਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ 667 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਮੁਫ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ, 400 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਖ਼ਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 50 ਫੀਸਦੀ

SIKH LEHAR CENTER
Mission: To organize and provide religious, social and educational programs for the awareness and enhancement of society as a whole based on the universal message of Guru Granth Sahib
79 Bramsteele Rd.
Brampton, ON L6W 3K6
www.sikhlehar.com
Tel: (905) 451-3335
Fax: (905) 451-2335
info@sikhlehar.com

ਸਬਸਿਡੀ, ਦਿੱਲੀ-ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਬੰਦ ਪਏ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੈਟ੍ਰੋਲੀਅਮ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ, ਰਿਲਾਇਸ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਆਦਿ ਖਿਲਾਫ਼ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ., ਰੀਟੇਲ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਕਲਚਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ, ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕਦਮ ਆਦਿ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਾਰਜ ਸਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਸੀ। ਲੋਕ-ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਗਿਰਾਉਣਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਕੀਕੀ ਰਾਹਤ ਨਾ ਦੇਣ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਉਠਾਇਆ ਗਲਤ ਕਦਮ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਜਾਂ ਨਿਮਨ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਜੋ ਮਹਿਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਲੋਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰਨਾ, ਝੁੱਗੀ-ਝੋਂਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਦੇਣੇ, ਠੇਕਾ ਸਿਸਟਮ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ, ਨਵੇਂ ਸਕੂਲ ਬਣਵਾਉਣੇ ਆਦਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਅਦੇ ਬਾਕੀ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਵੀ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਿਮਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਕਮਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਠੇਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਲਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਪਤੀ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਠੇਕਾ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਐਫ.ਡੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਲਈ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਸੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। 'ਆਪ' ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਮੁਹੱਲਾ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਰਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਗੈਰ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਵਰਗੇ ਨਾਅਰੇ ਦੇ ਕੇ ਭੁਚਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ 'ਆਪ' ਨੇ ਉੱਚ-ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਉੱਪਰ ਥੋਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜੇਕਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਗੈਰ-ਵਿਹਾਰਕ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਇਹ ਬਿਖਰ ਜਾਵੇਗੀ। 'ਆਪ' ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਸਟੈਂਡ ਲਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਖ਼ਤ ਸਟੈਂਡ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਪਲੀਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੀਆ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ 'ਸੰਪੂਰਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੰਘਰਸ਼' ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ 'ਵਿਵਸਥਾ-ਪਰਿਵਰਤਨ' ਰਾਹੀਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੌਜੂਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ 'ਆਪ' ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਵਾਹਨ ਮਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਇਸ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਖਾ ਕੇ ਉਭਰੀ। ਪਰ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਜਦੋਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆ ਸਮਾਜਿਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਕਰੂਰ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਕਰੂਰ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਦਾਅ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ-ਸਭਾ ਚੋਣਾ ਵਿਚ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਤੀਜੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਰਹੇਗਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਮਖ਼ਿਆਲ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਗਰੁੱਪਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲ ਵੀ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ, ਕਿਰਤੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਦਿ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇ.ਪੀ. ਦੇ 'ਸੰਪੂਰਨ ਸਵਰਾਜ' ਵਾਂਗ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਪੰਨਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਲੋਕ ਇਕ ਨਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੂਹ ਫੂਕਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੜੋਤ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਆਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਲਿਆਕਤ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਕੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬੌਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਿੱਸੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਬਦਲਵਾਂ ਕਾਰਜ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਆਮ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਪੀਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਬਦਲਵੇਂ ਰਸਤੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਸਤਾ ਕਿਸ ਕਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਇਕ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਤੇਜਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਕਮ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਇਕ ਜਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਤੜਫ ਅਤੇ ਨੇਚਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੜੀ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਜ 'ਚ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਮੁੱਦੇ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਇਸ ਲੜਾਈ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਨੇ ਉਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੋਣਗੇ।

CENTUM®
E Z Mortgage Group Inc.
All your financial needs.
private loans .debt consolidation.
self employment. secured line of credit.
business loan. bad credit no problem.
1st, 2nd & 3d Mortgages get approved
Brokerage Licence #2105
Cell:416-625-3352
hs_7matharu@yahoo.ca,
Fax: 905-676-8018
Website: www.centum.ca/ezmortgage
7050-14A Bramalea Road Mississauga, ON L5S 1T1

HARJIT SINGH
Mortgage cunsultant
Lic#M08007991

ਆਰਥਿਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਆਰਥਿਕ ਸਵਾਲ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬ ਮੰਗਣਗੇ

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਉਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਮੁਲਾਕਾਤ, ਅਸਤੀਫੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਝ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੀ. ਆਈ. ਆਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ਼ੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, “ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ... ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ... ਅਸੀਂ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਅਨਿਯਮਤ (ਡੀਰੈਗੂਲੇਟ) ਕਰਾਂਗੇ। ... ਅਸੀਂ ਵਪਾਰ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਵਾਂਗੇ।” (ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 10 ਫਰਵਰੀ, 2014)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਐੱਨਐੱਨ-ਆਈ.ਬੀ.ਐੱਨ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲ ਵਿੱਚ ਆਈ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਆਵਾਂਗੇ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ਼ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਜਾਇਜ਼ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਓ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ਼ ਹਾਂ।” 17 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੀ.ਆਈ.ਆਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁੱਲ ਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤਰੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ... ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ਼ ਹਾਂ। ... ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਵਪਾਰ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹੌਲ ਦੇਣਾ ਹੈ। ... ਅਸੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ, ‘ਕਰੋਨੀ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ’ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ। ... ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਜ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (?)। ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ’ਤੇ ਵੀ 31 ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।”

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਭਾਵ ਸਿਆਸੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸਦੀ ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁੱਝ ਨੁਕਤੇ ਛੱਡਣੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਕੁੱਝ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਉੱਪਰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਸਰਗਰਮੀ ਦੌਰਾਨ, ਮਨੁੱਖ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਬੰਧਾਂ (ਜਾਂ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧਾਂ) ਵਿੱਚ ਬੱਝਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਸਿਰਫ ਕੁੱਝ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਮਤਲਬ ਕਿ ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਖਾਸਾ। ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਫਲ਼ਸਰੂਪ, ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦ ਕਿ ਦੂਸਰੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਜਮਾਤ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਾਰਖਾਨੇ, ਖਾਨਾਂ ਆਦਿ) ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਮਾਤ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਇਦਾਦ-ਵਿਹੂਣੀ ਜਮਾਤ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮ-ਮਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਜਮਾਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਇਸੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਸਨਅੱਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਉਹਨਾਂ ’ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ਼ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੜੱਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਦਲੇ ’ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੜੱਪ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੁੱਟ ਹੈ, ਇਹੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ।

ਹੁਣ ਥੋੜਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਹੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਤੇ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ, ਪੁਲਿਸ, ਫੌਜ, ਕਨੂੰਨ, ਜੇਲਾਂ ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਹਿਸਾ ਹਨ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਰਾਜ ਕਿਸ ਜਮਾਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਜਮਾਤ ਦਾ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ’ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ — ਭਾਵ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਤੇ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਸੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ’ਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਬਰ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਰਾਹੀਂ (ਪੁਲਿਸ, ਫੌਜ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਗੈਰਾ) ਹੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਨੂੰਨਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ “ਚੁਣੀ” ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ “ਸਹਿਮਤੀ” ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤੀ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਮ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਥੋੜਾ ਜਾ ਬਹੁਤ, ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਛਾਪ ਲੋਕਾਂ ’ਤੇ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ “ਸਹਿਮਤੀ” ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਸਲੀਅਤ ਉੱਕਾ ਹੀ ਉਲਟ ਹੈ, ਰਾਜ (ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ) ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਤੇ ਵਾਂਗ ਅਕਾਊ ਰਟ ਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ’ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ (ਮਾਲਕ) ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿਣਸ (ਦੌਲਤ) ’ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਲੁੱਟ ’ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਉਸੇ ਕਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਕਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ (ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਕਿਰਤ (ਪੈਦਾਵਾਰ) ਦਾ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਣਾ) ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰਫ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ (ਜਾਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ, ਰਾਮਦੇਵ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੋਰ “ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ”) ਜਦੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਆਸੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੁੱਟ ਦਾ ਉਸਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ, ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਾ ਹੀ ਰੌਲ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਠੱਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੀ ਆਪਸੀ ਵੰਡ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬੁਰਾਈ ਹੈ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਵਜੋਂ ਮੋਟੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ’ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਮੂਹ, ਮੁਨਾਫਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਮਾਈ (ਲੁੱਟ ਵਿੱਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਸਾ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ) ਹੂੰਝਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲਦੀ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਰਾਜ ਵੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਦਿੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਗ੍ਰਾਂਟਾ ਆਦਿ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜੋ ਉਲਟਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਹੋਰ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲਈ ਅਟੱਲ ਬੁਰਾਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵੀ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਰਹੇਗੀ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਟੀਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬੁਰਾਈ (ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ) ਤੋਂ ਇਸੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਬਿਲ ਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਚਾਕਰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਗੈਰ-ਮੁੱਦਾ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨਾਂ ’ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਪੂਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਟਿਹਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਜੜ੍ਹ ਐਲਾਨਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਖਿਲਾਫ “ਸੰਘਰਸ਼” ਵਿੱਢਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਧਦੀ ਅਬਾਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਧਰਮ, ਫਿਰਕੇ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਜਾਂ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੂਜੇ ਧਰਮ, ਫਿਰਕੇ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਜਾਂ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਪੈਂਤੜਾ ਵੀ ਇਸੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਹਿਸਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ (ਜਿਸਤੋਂ ਲੋਕ ਤੰਗ ਵੀ ਹਨ) ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ “ਲਹਿਰ” ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਖਾਸ ਤੌਰ ’ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ 90ਵਿਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲੋਂ ‘ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਫੰਡ’ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫੋਰਡ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਕਫੈਲਰ ਜਿਹੇ ਕਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਘਰਾਣੇ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਫੰਡ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ “ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ” ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ‘ਇੰਡੀਆ ਅਗੇਂਸਟ ਕਰੱਪਸ਼ਨ’ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਸਮੇਤ ਕਈ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀ ਹੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ‘ਲੀਡਰ’ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਂਝ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਫੰਡ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲ਼ੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਇਹ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ

ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।" ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਵਪਾਰ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹੌਲ ਦੇਣ ਹੈ" ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸਾਫ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਲੁੱਟ ਖਿਲਾਫ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਘੋਲ਼ਾਂ ਤੋਂ, "ਕਾਰੋਬਾਰ" ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਉਜਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹਾਂ ਤੋਂ। ਇਹ ਸਿੱਧਾ-ਸਿੱਧਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੌਲਤ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਲ਼ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਪਰਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ਼ਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ "ਇਮਾਨਦਾਰੀ" ਦਾ ਰੋਣਾ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ("ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ਼ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਜਾਇਜ਼ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਓ") ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਹੇਰਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਾਫ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ਼ ਵੰਡੋ, ਜਿਸਦਾ ਜਿੰਨਾ "ਹੱਕ" ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਓਨਾ ਲਵੇ, ਉਸਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਝਗੜੋ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਿਆਸੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੰਗਾਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਫ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮੰਚਾਂ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਉਸਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏ ਦੁਆਰਾ ਲੁੱਟ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹਟਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜੋ ਹਮਲਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਵਿੱਢਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਮਲਾ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾਬੰਦ ਢੰਗ ਨਾਲ਼, ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਤੇ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ਼ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਹਰ ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਨਿਚੋੜਨ ਲਈ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ, ਲੁਟੇਰੇ, ਮੁਨਾਫਾਖੋਰ, ਪਰਜੀਵੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਓ! ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਤੁਹਾਡੀ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ! ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਢਕੇ ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਫਾਇਦਾ ਲੈ ਲਵੋ ! ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੱਚੇ ਸੇਵਕ! ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਹੁਨਰ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ !

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਦਖਲ ਬੰਦ ਕਰਨਾ, "ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਜ" (ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨ) ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ (ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ) ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ਼ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਨੀਤੀਆਂ ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹਨ ਤੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ (ਪਰ ਸਿਰਫ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ) ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ "ਪੱਟਣ", ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਫਾਦਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਅੰਬਾਨੀ!) ਦਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੂਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸੇਵਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ "ਮਿਹਰ ਭਰੇ ਹੱਥ" ਬਿਨਾਂ ਸੱਤ੍ਹਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅੱਜ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ਼ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 1980ਵਿਆਂ 'ਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਉੱਭਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ 1990-91 ਵਿੱਚ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹਿਰੂ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ (ਜਿਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਹਸਪਤਾਲ, ਸਨਅੱਤਾਂ, ਬਿਜਲੀ, ਅਵਾਜਾਈ, ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਆਦਿ) ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਇਹ ਖੇਤਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰੂ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰਿਆ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਕੋਈ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਭਾਵ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਲਈ ਕਨੂੰਨ ਨਰਮ ਬਣਾਉਣੇ, ਟੈਕਸ ਘਟਾਉਣੇ (ਜਿਵੇਂ 2011 ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੀ ਛੋਣ ਦਿੱਤੀ ਗਈ), ਨਵੀਆਂ ਸਨਅੱਤਾਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਧੇਰੇ ਸੌਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਬਣੇ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨਾਂ (ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹਨ) ਨੂੰ ਛਾਂਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਭਾਵ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਆਮਦ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਹਟਾਉਣੀਆਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣੀ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਿਣਸਾਂ 'ਤੇ ਮਹਿਸੂਲ ਕਰ ਕੀਮਤ ਦਾ 300 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੇਲ਼ੇ ਉਸ "ਟ੍ਰਿਕਲ ਡਾਊਨ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਮੀਰੀ ਰਿਸ-ਰਿਸ ਕੇ ਥੱਲੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਹੋਇਆ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ (ਤੇ ਹੋਣਾ ਵੀ ਸੀ), ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲ਼ੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ

Kanwar Sandhu bats for Kejri, says he should not have backtracked

At a time when former Delhi CM and AAP's icon Arvind Kejriwal is under fire from most liberal sections of the media for his diatribe against the fourth estate, wll known journalist and currently part of The Tribune's top brass, Kanwar Sandhu, has jumped to his defence, and actually termed Kejriwal's view of the media as an act of "courage."

"AAP Chief, Arvind Kejriwal has taken a section of the media to task for bias. Thank God, some one had the courage to do so," Kanwar Sandhu, executive editor of The Tribune, said on his Facebook page.

Even though the Editors Guild of India and other representative bodies of the media have slammed Kejriwal for his threats against the media, Sandhu clearly wanted Kejriwal to not only follow up further on his line of argument but widen his attack about media's more-than-chummy relationship with forces of political colours other than saffron. Minutes later, in yet another post reiterating and bolstering his line of argument, Sandhu said, "AAP Chief Arvind Kejriwal has accused a section of the media for bias and favouritism towards the BJP PM candidate, Narendra Modi. While I don't agree that the bias is only to favour Modi, I completely agree that there is a bias in the functioning of a section of the media."

"But, I am disappointed that he (Kejriwal) backtracked later. Bias there is, though I am not sure if it is only in favour of BJP's PM candidate Narendra Modi," Sandhu's initial Facebook post said. Later, he elaborated further: "But, I am disappointed that he decided to backtrack - possibly to divert flak and get votes. That only indicates that his stand may not be as principled as he claims."

Kanwar Sandhu, who earlier headed Day and Night news television, had come in conflict with the ruling Akali Dal, particularly Deputy Chief Minister Sukhbir Singh Badal and a cable network that had the latter's backing, for blacking out Day and Night and making its survival difficult.

In a proxy argument rationalising Kejriwal's comments against certain channels, Sandhu's Facebook post had this poser: "How else do you explain the current diatribe against Kejriwal on some of the TV channels and newspapers, which is clearly misplaced."

Sandhu's latest salvo, a rather lone ballast in the reverse direction when the rest of the media has castigated Kejriwal, is being seen in many quarters as a result of the remnants of his anger with Punjab's ruling dispensation. Sample this quote from Sandhu's Facebook post on Saturday: "(A)s I said the other day, how can you expect the TV channels and newspapers being owned by political entities and their heads to be fair and independent."

Day and Night was seen as a competitor of PTC in Punjab, but the latter had a far wider reach, thanks to political backing in what was perhaps the worst kept secret in Punjab media. Allegations of Sukhbir Singh Badal himself having a stake in PTC have been doing the rounds for years now.

As Kejriwal remained under fire on front pages of newspapers and TV news headlines for saying that should the AAP come to power, corrupt journalists would find themselves in jail, Sandhu didn't seem very averse to the idea, and had a rationale for his argument, pinned in the given clauses of IPC and CrPC.

"(L)et us not be alarmed. If one takes a bribe or commits a cognizable offence, the rule of law is the same and media persons are no exception," he said.

Though The Tribune has so far not said so editorially, Sandhu's Facebook post suggested that the occasion should be used as an opportunity for setting up a watchdog body.

"What should be done? Let the Press Council of India, Broadcasters Association or the Editors Guild (or all of them together) meet to appoint a Commission to go into not only the objectivity of the media but various facets of media functioning," Sandhu said.

For AAP, Sandhu's words are likely to act as a balm at a time when many are trying to rub it the wrong way.

Courtesy : Yes Punjab

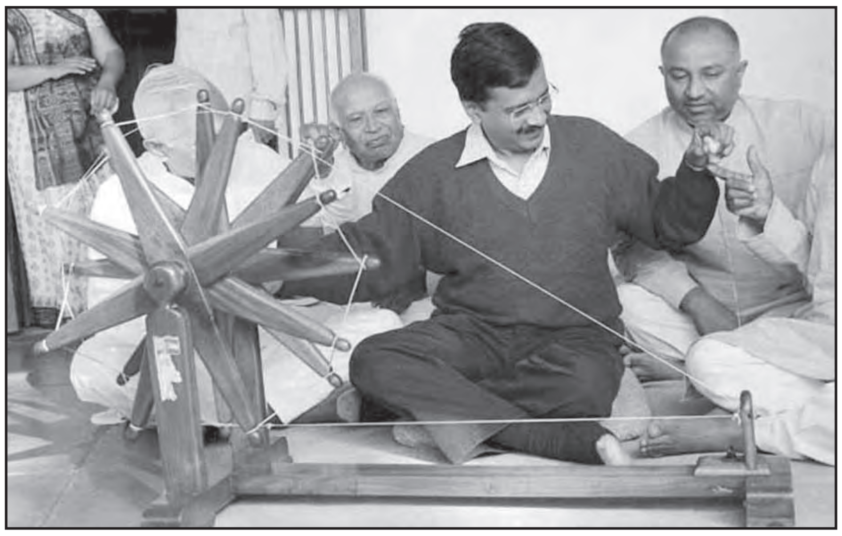

1000 ਅਮੀਰਾਂ ਵਿੱਚ 52 ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਖਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਨਿੱਘਰੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 1990-91 ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਹਿਸਾ 11 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ 2000-01 ਤੱਕ ਘਟ ਕੇ ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ (5.56 ਫੀਸਦੀ) ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਜੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘਟਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧਿਆ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇੰਨੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ! ਕੁਪੋਸ਼ਣ, ਖ਼ੂਨ ਦੀ ਕਮੀਂ, 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਜਾਣ ਵਾਲ਼ੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਜਣੇਪੇ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭੁੱਖਮਰੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੇ "ਤਰੱਕੀ" ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਓਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ਼ ਨਹੀਂ ਵਧੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਹੇਠਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ 2007 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ 2010-11 ਵਿੱਚ ਦਸਤਕ ਦੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ 2013 ਆਉਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੁਦ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। 2009 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦਰ 9 ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ ਹੁਣ 4.5 ਤੋਂ 5.5 ਵਿੱਚ ਡੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਦਰ ਘਟਾਈ ਵੀ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਹੌਲ਼ੀ-ਹੌਲ਼ੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਮੋਦੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ਼ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਅੱਜ ਮੋਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਜਾਂ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਉਸਨੂੰ "ਸੇਵਾ" ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੂਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੁੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਉਹ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਚੂਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ਼ ਪੜਤਾਲ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਨਵਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤਹਿਤ ਹੀ ਅੱਜ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂਗਣ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਵੀ 31 ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।" ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਮਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਜਿੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸਨਅੱਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੱਖ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਰਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ 25-30 ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ। 2002 ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਜੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਫੈਕਟਰੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਵੇਗੀ! ਹੁਣ ਸਾਫ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਵੀ 31 ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਉਣ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਨਅੱਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ "ਡਰਾਉਂਦੇ" ਹਨ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹੀ ਸਨਅੱਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ, ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਦਿਹਾੜੀ ਜਿਹੇ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲ਼ਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ "ਇਮਾਨਦਾਰੀ" ਨਾਲ਼ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ, ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਝਲਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤ ਮੰਤਰੀ ਗਿਰੀਸ਼ ਸੋਨੀ ਨੇ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਚਮੜੇ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਤ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ, ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਦਿਹਾੜੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਨਅੱਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੀ ਲਾਹਣਨ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ 93 ਫੀਸਦੀ ਸਨਅੱਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਨੂੰਨੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਘੱਟ- ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ, ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਦਿਹਾੜੀ, ਬੋਨਸ, ਈ.ਐਸ.ਆਈ., ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਤੇ, ਕੰਮ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲ਼ੇ ਹਾਦਸਿਆਂ-ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਹਫਤਾਵਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਛੁੱਟੀਆਂ, ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਿਹੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜਿਹੇ ਹੱਕ ਵੀ ਇਹ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਸਨਅੱਤਕਾਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਨਅੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਮੇ 12-12, 14-14 ਘੰਟੇ ਹੱਡ-ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਮ ਘੋਟੂ ਕਾਰਖਾਨੇ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਗੰਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੀ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਵਿਹਲੜ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 24-24 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ!!! ਇਹਨਾਂ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ 99 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ਼ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ)। ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜੁੰਡਲੀ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇੰਨਾ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ "ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਨਅੱਤੀ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਬਿਜਲੀ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਸੜਕਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਸਨਅੱਤਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ?" (ਸ਼ਾਇਦ ਉੱਥੇ ਚਰਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋਣ!)। ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਰੀ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਆਮ ਆਦਮੀਆਂ' ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਇਸੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣਾ, ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ਼ ਇਸ ਲਈ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹੌਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਖੇਤਰ

ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜੂਝਣ ਵਾਲੀ ਸੋਨੀ ਸ਼ੌਰੀ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਟਿਕਟ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੁਮੇਲ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਏਗਾ।

ਵੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਖਰੀਦੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਝਾਕ ਨਾ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲ਼ੇਗਾ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲ ਕੀ ਹੈ ? ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੋਹ ਭੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵੀ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਫੋਕੀ ਨਾਹਰੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਜਿਹੇ ਹੋਰਾਂ ਸਿਆਸੀ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਹੀ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ 'ਆਪ', ਭਾਜਪਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਜਾਂ ਲਾਲ ਚੁੰਝਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸੰਸਦਮਾਰਗੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਪੂਰਾ ਵੋਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਮੁਕਤੀ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਇਸ ਪੂਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਹੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਣ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸਾਰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੂਰਾ ਸਮਾਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਵੇ ਨਾ ਕਿ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਮਾਲਕਾਂ ਕੋਲ਼; ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਮੁੱਠੀਭਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਸੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ "ਸਵਰਗ" ਦੀ ਮੁੜ-ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ (ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ) ਨਾਲ਼ ਸਿੱਝਦਿਆਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਉਸਾਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸੰਦ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ, ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਦਾਬੇ ਅਤੇ ਜਬਰ ਦੇ ਸੰਦ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਉਹ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਤੋਂ ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ, "ਇਹ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।"

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਦਾ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤਾਈਆਂ

ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੰਨਾ ਹਜਾਰੇ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਜਨਲੋਕ ਪਾਲ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਮੱਠਾ ਪੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਸਥਾਪਤ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਚੰਦ ਸਵੈ-ਸੇਵੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਗ਼ੁਬਾਰਾ ਫੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ 8-9 ਸੀਟਾਂ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 28 ਸੀਟਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਖੁਦ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਐਨੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਤਿਖੀ ਲੋਕ ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਰੋਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਇਹ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਬੁਰਜੁਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਧੱਸ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲੁਟੇਰੇ, ਜਾਬਰ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਮੋਹਭੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕੋਈ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਬਦਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਰੋਸ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਇਹ ਆਲਮ ਭਾਰਤ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋਕ ਬਗਾਵਤਾਂ ਦੇ ਲਾਵੇ ਫੁਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਬਗਾਵਤਾਂ ਦੇ ਲਾਵੇ ਉਠਨ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੱਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ (2008-09) ਭਾਵੇਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਤ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਰਵਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ 1929ਵਿਆਂ ਦੇ 'ਮਹਾਂ ਮੰਦਵਾੜੇ' ਵਰਗੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣੀ 'ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ' ਨੂੰ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਮੁਕਟ' ਬਣੀਆ ਲਹਿਮਨ ਬਰੱਦਰਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਦਿਓ ਕੱਦ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੇ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਬਾਅਦ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਮੀਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ 99 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਕਲਗੀ ਬਣੀ ਵਾਲਸਟਰੀਟ 'ਤੇ 'ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੋ' (ਚਚੁਪੇ ਟਹਇ 'ੳਲਸਟਰਇਇਟ) ਦਾ ਨਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗੂੰਜਿਆ। ਇਹ ਸੰਕਟ ਕੇਵਲ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ 'ਬਸੰਤੀ ਗਰਜ' ਬਣ ਕੇ ਕੜਕਿਆ। ਟਿਊਨੇਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸ 'ਬਸੰਤੀ ਗਰਜ' ਨੇ ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਲਿਬੀਆ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਿਆ ਸਾਮਰਾਜੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕੌਮ ਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੀਰੀਆ, ਯੂਕਰੇਨ ਅਤੇ ਥਾਈਲੈਂਡ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਬੇਚੈਨੀ ਦਾ ਉਠ ਰਿਹਾ ਲਾਵਾ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣ ਲਈ ਸਰਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਅਣਭਿੱਜ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ 2008-09 'ਚ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਖੁਦ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ 'ਚ ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਰੋਸ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨੀ 'ਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਵਿਸਫੋਟ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭੈਭੀਤ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ 'ਚ ਫਸਣ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਿਕੰਜਾ ਕਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਮਾਲ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਮੋਦੀ ਵਰਗੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਅਮਲ ਹੰਢਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਬਲਕ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਜਲ, ਜੰਗਲ, ਜ਼ਮੀਨ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ ਦੀਆਂ 'ਕਿਰਨਾਂ' ਤੱਕ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚਿਆ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਮਹਿੰਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਭੁਖਨੰਗ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਪਾੜਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ 85 ਵੱਡੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਲੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕਾਂ ਜਿੰਨੀ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਿੰਗਾਈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਠੇਕਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਵੱਡੇ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੱਕ ਮੰਗ ਰਹੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਉਪਰ ਲਾਠੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਕੌਮਾਂ 'ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਰਾਜ (ਅਫਸਪਾ) ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਪਤ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਉਪਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ, ਛੇੜਛਾੜ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਮਾਂ, ਧੀ, ਭੈਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।1.76 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ 2-ਜੀ ਘੁਟਾਲੇ, 1,86 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕੋਲਾ ਘੁਟਾਲੇ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਮੰਡਲ ਖੇਡ ਘੁਟਾਲੇ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਲੁਟੇਰੇ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਰਗੀ 'ਬਸੰਤੀ ਗਰਜ' ਦੀ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅੰਨਾ-ਹਜਾਰੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ 'ਜਨ ਲੋਕਪਾਲ ਬਿੱਲ' ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ 'ਦਾਮਿਨੀ' ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ/ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੋਹ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਰੁੱਧ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਰੋਹ ਪਣਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਬਣਾ ਲਈ ਤੇ ਅੰਨਾਹਜਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮਦਨ ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਂਦਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਓ ਕੱਦ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ 'ਤੇ ਏਨਾ ਦਬ-ਦਬਾਅ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਬ-ਦਬਾਅ ਤਹਿਤ ਉਲਟਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤਣੀਆ ਪਈਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ 'ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ' ਨਾਂ ਦੀ 'ਸਮਾਜਸੇਵੀ' ਸੰਸਥਾ ਬਣਾ ਲਈ। ਉਸ ਨੇ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਦੀ 'ਕਬੀਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਵੈਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਥਾਪੇ 'ਮੈਗਾਸੇਸੇ' ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਇਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲਿਆ । ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲੱਗੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸਵੈਸੇਵੀ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਫੋਰਡ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੌਕਫੈਲਰ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਫੰਡ ਲਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼' ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਅਜੰਡੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਲਈ

Avon Accounting & Tax Services

Personal Tax Returns (T1)
Self Employed
Taxi Business

Corporate Tax Returns (T2)
GST / Payrolls / ROE
WCB Returns

Tax Planning & Advisory Services
Weekends/Evenings Services also available.

Tel: 403-561-9011
Tel: 403-479-4220
Pandher_2004@yahoo.com or singhh73@gmail.com

ਸਾਨੂੰ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਅਮਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਸਮਾਜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਜੰਡਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ, ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਛੇੜਛਾੜ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੇ ਬਿਜਲੀ 'ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਬਸਿਡੀ ਅਤੇ ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ 667 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਰੋਜੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਵਾਲਮਾਰਟ ਵਰਗੇ ਦਿਓ ਕੱਦ ਬਹੁ-ਬਰਾਂਡ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਰੋਕ ਲਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਵਕਾਰੀ ਸਵਾਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਨਲੋਕਪਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਤਿਆਗਣ ਤੱਕ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਘਰਾਣੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਸ ਦੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਸ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਗਣੇ ਰੇਟ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਤੇਲ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਲਈ 'ਸਵਰਾਜ ਬਿੱਲ' ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਯੂਪੀਏ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜਨਲੋਕ ਬਿੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪਰਦਾਚਾਕ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਲੋਕ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਵੀ ਸੀ।

ਦੂਜੀਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲੋਂ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ 'ਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਦੂਜੀਆ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਲੰਤ ਅਤੇ ਭਖਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਏ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਲਾਹਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਮੀਡੀਏ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ 'ਚ ਹੀ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਮੱਧ ਵਰਗ ਜੋ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੜਬੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਸਲੇ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਚੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵੀ ਝੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੇਧ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧੁੱਸ ਮੱਧ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਮ ਲੋਕਾਂ' 'ਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਧਨਾਢ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀਪਤੀ, ਪੇਂਡੂ ਧਨਾਢ, ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਪੇਂਡੂ ਧਨਾਢ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਜਬਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਥੱਲਿਓ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰਕੇ (ਅਮੀਰ-ਗ਼ਰੀਬ) ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਓਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁੱਗਤ ਅਤੇ ਭਾਈਵਾਲ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਗਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ ਸਭਾਵਾਂ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਪਰ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜਵਾਦ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਗਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੇ ਤਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਫਿਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਇੱਕ ਯੂਟੋਪੀਆ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਜਲ, ਜੰਗਲ, ਜ਼ਮੀਨ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਲਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਆਧਾਰ ਜਾਬਰ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਭਾਵ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ, ਫੌਜ, ਪੁਲਸ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇਸੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ) ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਹਰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਮੀਡੀਏ ਉਪਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੀਡੀਆ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਲ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੀਰੋ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੀਰੋ ਬਣਾ ਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ 'ਆਪ' ਇਸੇ ਕਾਰਪਰੇਟ ਮੀਡੀਏ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਪਰ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਪਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੁਰਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕੌਮੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪੇਂਡੂ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀ ਜਮੀਨ ਕੁਰਕ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੇ 'ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ' ਰਹਿਤ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਭਖਦੇ ਮੁੱਦਿਆ ਨੂੰ ਇਹ ਇਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੌਖਟੇ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਭਰਮ ਪਾਲਦੀ ਹੈ।

'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਪੱਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਲੀਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੱਚੀ ਪਿੱਲੀ ਜੋ ਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਹ ਬੁਰਜੂਆ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਰਜੂਆ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਇਕਸਾਰ (ਕੌਨਸਿਟਏਟਨਟ) ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵਾਲਮਾਰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਦੂਜੀਆਂ ਬਹੁਕੌਮੀਕੰਪਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਹੀ, ਇਹ ਦਰਬਾਰੀ (ਕਰੋਨੀ) ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਇਓਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਹੀ ਗਲਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੀਆਈਆਈ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਇਮਾਨਦਾਰ' ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰੀ ਜਾਣ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਇਸੇ ਲੁਟੇਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਕੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਇਹ ਕਸਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਫਸਪਾ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਹ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਆਪਾ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਝ ਅਪਣਾਈ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹੰਟ' ਦੀ ਇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਨਰਮ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਅਪਣਾਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਛੇ ਦਹਾਕਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਏਕਾਤਮਿਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ ਪਰ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸਟੈਂਡ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਕੱਚੀ ਪਿੱਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਉਮੀਦਮਾਰੀ ਲਈ ਇਸ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਵੀ ਦੂਜੀਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੁਕੜਖੋਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਪਰਪੱਕ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਥਾਈ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਸਕੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਦੱਸੇਗਾ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਢਾਂਚਾਗਤ ਕਾਇਆਪਲਟੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਇਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਤਮਸਾਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਬੀ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗਿਣਾਈਆਂ ਸਿਆਸੀ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਤਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਜਦੋਂ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਰਗੀ 'ਬਸੰਤੀ ਗਰਜ" ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੋਰ ਵੀ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠਦੇ ਹਰ ਭਖਦੇ ਅਤੇ ਚਲੰਤ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਇਸੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਜ਼ਮ :

ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ/ -ਸੁਖਿੰਦਰ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਚਿਤ ਚੇਤੇ 'ਚੋਂ ਭੁਲਾ
ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਸਰਪਟ
ਦੌੜ ਰਹੇ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਮਸਖਰੇ-

ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਆਮ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕਿ ਖ਼ੁਦ ਹੀ
ਭੁੱਖ, ਨੰਗ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਹੈ-

ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਗਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਲ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਖਰਿਆਂ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ, ਮਹਿਲਾਂ ਵਰਗੇ
ਹੋਟਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗੀਨ ਕਰਨ ਲਈ
ਸ਼ੌਖ ਅਤੇ ਚੰਚਲ ਤਿਤਲੀਆਂ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ
ਬਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅੰਗ-ਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਉਮੰਗਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ
ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਤਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :
ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਘਰ
ਦੋ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ
ਤਨ ਢਕਣ ਲਈ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਬਸਤਰ

ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਸਖਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ, ਛੋਟੀਆਂ
ਛੋਟੀਆਂ, ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਕਦ ਛੋਟੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦੇ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੇਗੀ, ਤਾਂ
ਸਥਾਨਕ ਬੋਲੀਆਂ, ਵਿਰਸਾ, ਸਾਹਿਤ, ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ
ਅੱਗੇ ਤੁਰੇਗਾ, ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਗਮੀਆਂ ਦਾ ਚਰਚਾ ਤੁਰੇਗਾ

ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਸਖਰੇ ਤਾਂ, ਮੈਗਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ
ਡਰੱਗ-ਕਲਚਰ, ਦੇਹ ਸੰਸਾਰ, ਅਤੇ ਵਸਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ
ਪਰਚਾਰਕ ਬਣਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ
ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ
ਬਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਹ-ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ
ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹੁਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ
ਪੈਰੋਕਾਰ ਅਤੇ ਰਖਵਾਲੇ ਬਨਣਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਗਲੋਬਲੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ
ਪੈਰੋਕਾਰ ਅਤੇ ਰਖਵਾਲੇ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ
ਨਿੱਕੀਆਂ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਝੂੰਗਾ ਦੇ ਕੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਚਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ
ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦੇਣ

ਆਮ ਆਦਮੀ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੱਥੀਂ
ਸਿੱਕਾ ਢਾਲ ਕੇ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਵੇ
ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸੁਨਣ ਤੋਂ
ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵੇ-

ਚਲੋ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਪਹਿਚਾਨੀਏ
ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸ਼ਮ੍ਹਾ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੀਏ
ਜਲ ਰਹੀ ਸ਼ਮ੍ਹਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ
ਬਲਦੀ ਲਾਟ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ
ਅਹਿਦ ਕਰੀਏ-

ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸ਼ਮ੍ਹਾ ਨੂੰ
ਕਦੀ ਵੀ ਬੁਝਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ।

Arvind Kejriwal : Will he flatter to deceive

Tarun Basu*

If you talk to any street vendor, a fruit seller or a tea stall owner in Delhi, you'll immediately realise why the 'aam admi', the man on the street, so identfies himself with the Aam Admi Party (AAP) and, despite the fak it has been facing for the heretical conduct of the chief minister and the capriciousness of his ministers, continues to support Arvind Kejriwal and his newbie party. In fact, his constituency is only growing, not just in Delhi, but across the country with his party's membership having crossed the l0 million mark in less than a month. Kejriwal's halo may have dimmed somewhat in the eyes of a section of the intellectual and middle classes, but he and his radical band of we-will-change the-world activist-politicians continue to be the voice of hope and salvation for millions of oppressed Indians, living on the margins of an expanding urban India, where the interests and privileges of the upwardly mobile are often at odds with the needs and aspirations of the subaltern sections. A taxi driver told me how Kejriwal's unorthodox anti-corruption tools were already showing results with policemen turning down gratification for fear of being trapped on mobile stings and touts disappearing from the precints of the state transport authorities, where they have for years enjoyed a cosy arrangement with the babus dealing with driving and other automobile licences. Kejriwal's methods may not be on any governance manual, but some of these seem to be working - although as Kejriwal himself says he has no empirical study to prove that corruption is down. People who have always been at the butt end of the policman's lathi or the babu's harassment at last see in him a champion of their cause, who empathises with them and is ready to walk the talk in their support. These are the auto- rickshaw driver, the street vendor, the office peon and other low-skill workforce and services people who were finding themselves slowly being squeezed out of a fiagging economy, whose meagre fruits were being plucked by the privileged and the powerful, leaving large sections at the mercy of an exploitative and callous system that, other than their vote, gave them little voice or hearing and more often than not deprived them of things that should be their civic or constitutional right. And it is this constituency in which Kej irwal has cleverly tapped into, focussed on the implementation of some of his lofty promises and has been drawing both his political strength and intellectual self-assurance from. And it is on the assured foundation of this constituency that Kejriwal plans to expand his political base and take a shot at the national platfonn, realising cleverly that unless he is able to infuence the legislative agenda of the nation and has a hand in its formulation, his efforts would be in vain. The question naturally being asked is: Will Kejriwal and his AAP phenomenon endure? Or will they be just a passing glory that will implode under the weight of its own contradictions and expectations? There are historical lessons on the fate of many such radical movements that are built around an issue but lack an identi?ed ideological direction. One such was the Poujadisme movement in France in the 1950s, named after an unpretentious man named Pierre Poujade who shook the establishment by organising a local shopkeepers' strike to protest high taxation - just as Kejriwal did to protest high electricity bills - and the prospective visit of government revenue collectors.

Expanding his activities to other towns in southern France very rapidly, especially among the working class and the poor, he enrolled 800,000 members in his Union de Defense des Commercants et des Artisans (Union for the Defense of Tradesmen and Artisans). His support came predominantly from discontented peasants and small merchants. The main themes of Poujadisme were articulated around the defence of the common man against the elite. Verily, it was France's Aam Admi party that captured the imagination of the French struggling class against the bourgeoisie. Before he became an activist-politician, Poujade was an establishment man - very much like Kejriwal who was a revenue officer - and had served in both the French anny and the Royal Air Force in Britain, where he fined during World War II for a few years. In addition to the protest against income tax and price control, Poujadism Was opposed to industrialization, urbanization, and American-style modernization (shades of Kejriwal who opposes WalMart-style foreign investment in retail), which were perceived as a threat to the identity of rural France.

The peak of Poujadisme occurred during the elections of January 1956, when Poujadiste candidates won 52 of 595 Assembly seats. Thereafter, his infuence waned rapidly, in the absence of an ideological glue, and his candidates won no seats in the elections of November 1958. Though Poujadisme has faded in France, his name has come to be associated with any revolt by the marginalised in a capitalist economy and is often used pejoratively to characterize any kind ofideology that declares itself anti-establishment but lacks a clear goal. Is Kejriwal hcre to say or will he, like Pierre Poujade, prove a ?ash in the crowded political pan of India with its myriad political parties, spectrum of ideologies and causes aplenty to espouse? There is little doubt that the man has raised the uncommon hopes of a cynical middle-class India that saw a rash of professionals leave secure corporate and establishment perches to climb his bandwagon in pursuit of what many altruistically thought was a political ideal worth pursuing for a better and caring India. But many of his actions have raised serious questions about his ideology, methods, vision and, most important, world view. Is Kejriwal a reformer, an iconoclast or a tilter at windmills?

A visit to the Delhi Secretariat offers an interesting insight into a more transparent, accessible and non-formal style of governance run by people who appear sincere, are hard-working and seem committed to make a difference to the common people's lives. But are these virtues enough to remove the accumulated cobwebs of corruption and malfeasance that have corroded the system and eroded the faith of the average Indian in the political establishment and all that it stands for?

Only time will tell, but there is little doubt that if Kejriwal and his commoners are to blaze a new trail, they must broaden their intellectual horizons and outline their ideology so that the road map becomes clear, not just for their expanding party cadre but for millions of others in whom the AAP raised hopes of an alternate political discourse and offered a third choice for the people of India preparing to vote in a new parliament in three months' time.

*(*Chief Editor of IANS. The views expressed are personal.)*
www.identityindia.org

ਕਵਿਤਾ/-ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ

ਨਾ ਐਸ ਕਾ ਨਾ ਓਸ ਕਾ,
ਨਾ ਹੈ ਕਿਸੀ ਕੇ ਬਾਪ ਕਾ
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ।

ਰੰਗ ਭੇਦ, ਨਸਲ ਭਾਵ,
ਦਿਲ ਸੇ ਨਿਕਾਲ ਦੋ,
ਆਦਮੀ ਹੋ ਤੁਮ ਸਭੀ,
ਅਦਾਮੀ ਸੇ ਪਿਆਰ ਦੋ।
ਦਿਲ ਸੇ ਨਿਕਾਲ ਦੋ,
ਯਹ ਭਰਮ ਜ਼ਾਤ ਪਾਤ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ

ਯਹਾਂ ਗੰਗਾ ਯਮੁਨਾ ਸਰਸਵਤੀ,
ਜਿੰਦਗੀ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ,
ਪਰਿੰਦੋਂ ਕੇ ਸੰਗੀਤ ਭਿਗੀ,
ਹਰ ਸੁਬ੍ਹੈ ਸ਼ਾਮ ਹੈ।
ਕਰੇ ਕਿਆ ਬਿਆਨ ਹਮ,
ਪਰਿੰਦੋਂ ਕੇ ਅਲਾਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ

ਯਹ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਨਾਜ਼ਾਮ ਕੋ ਨਾਕਾਰ ਦੋ,
ਜੋ ਹੈ ਕੋਈ ਅਵਾਮ ਕਾ,
ਅਦਦ ਸੇ ਉਭਾਰ ਦੋ।
ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਸਕੇ ਜੋ ਜਹਾਂ,
ਰਾਜ ਲੂਟ ਪਾਟ ਕਾ।
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ

ਕਸਮ ਲੋ ਹਮ ਏਕ ਹੈਂ,
ਇਨ੍ਹੇ ਰਾਸਤਾ ਦਿਖਾਏਂਗੇ,
ਸਵੈਮਾਨ ਸੇ ਜੀਏਂਗੇ,
ਸਵਰਾਜ ਹਮ ਲੇ ਆਏਂਗੇ।
'ਸੋਹਲ' ਨਾ ਜਰੇਂਗੇ ਦਰਦ,
ਲੂਟ ਕੇ ਸੰਤਾਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ,
ਯਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਂ ਹੈ ਆਪ ਕਾ

ਪੰਜਾਬ ਚੈਰਿਟੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਕਈਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਚੈਰਿਟੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਲਿੰਕਨ ਐਮ ਅਲੈਗਜੈਂਡਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਮਾਲਟਨ ਵਿਚ ਜੇ. ਕੇ. ਤੋਂ ਗਰੇਡ 12 ਅਤੇ ਓਪਨ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ 23ਫਰਵਰੀ 2014 ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਇਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਮੋਹਰੀ ਰਹੀਆਂ। ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਰਸਮ ਸਮੇਂ ਸਟੇਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਛੀਨਾ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਚੈਰਿਟੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਟਰਾਫੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਚੈਰਿਟੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮਹਾਲੋਂ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਔਲਖ, ਜਗਜੀਤ ਸ਼ੋਕਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਚੈਰਿਟੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਈ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਐਤਵਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੱਧੂ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਖੋਖਰ, ਮੈਡਮ ਕੁਲਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਗਾਤਾਰ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਿੰਕਨ ਐਮ. ਅਲੈਗਜੈਂਡ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਪੀਲ ਬੋਰਡ ਵੀ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਬਲਜਿੰਦਰ ਤੰਬੜ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਅਮਰਜੀਤ ਰਾਏ ਅਤੇ ਦਵਿੰਦਰ ਤੂਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਮਾਪਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਰਿਫਰੈਸਮੈਂਟ ਦਾ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ/ -ਪਾਸ਼

ਕਿਰਤ ਦੀ ਲੁੱਟ, ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕੁੱਟ, ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਗਦਾਰੀ ਲੋਭ ਦੀ ਮੁੱਠ, ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ

ਬੈਠੇ ਸੁਤਿਆਂ ਫੜੇ ਜਾਣਾ-ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਹੈ
ਡਰੂ ਜਿਹੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਮੜੇ ਜਾਣਾ-ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਹੈ
ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

ਕਪਟ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿਚ
ਸਹੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਦਬ ਜਾਣਾ, ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਜੁਗਨੂੰ ਦੀ ਲੋਅ ਖਾਤਿਰ ਪੜਨ ਲੱਗ ਜਾਣਾ-ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਹੈ
ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

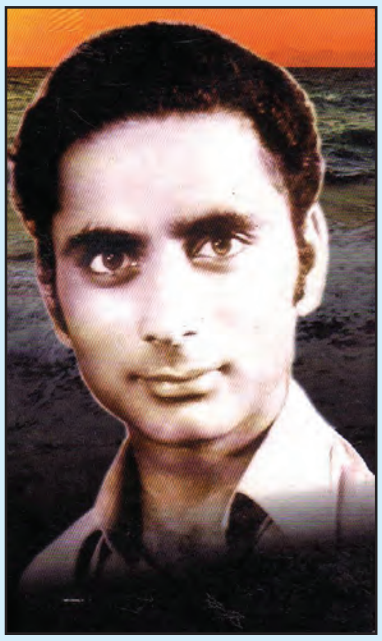

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਮੁਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣਾ
ਨਾ ਹੋਣਾ ਤੜਪ ਦਾ
ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਿਣ ਕਰ ਜਾਣਾ
ਘਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕੰਮ
ਤੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਘਰ ਆਣਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਸਾਡੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਉਹ ਘੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤੁਹਾਡੇ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਚਲਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਜੋ
ਤੁਹਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਲਈ ਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਓਹ ਅਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਸਭ ਦੇਖਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਠੰਡੀ ਯਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਜਿਸ ਦੀ ਨਜਰ ਦੁਨਿਆ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਚੁੰਮਣਾ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੋਂ ਉਠਦੀ ਅੰਨੇਪਣ ਦੀ ਭਾਫ ਉਤੇ ਡੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਨਿਤ ਦਿਸਦੇ ਦੀ ਸਧਾਰਨਤਾ ਨੂੰ ਪੀਂਦੀ ਹੋਈ
ਇਕ ਮਨ ਤਕਹੀਨ ਦੁਹਰਾਅ ਦੇ ਗਧੀ ਗੇੜ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਓਹ ਚੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਜੋ ਹਰ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਦੇ ਬਾਦ
ਸੁੰਨੇ ਹੋਏ ਵੇਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਲੜਦਾ ਹੈ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਓਹ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ
ਜੇਹੜਾ ਕੀਰਨੇ ਉਲੰਘਦਾ ਹੈ
ਡਰੇ ਹੋਇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ
ਜੋ ਵੈਲੀ ਦੀ ਖੰਘ ਖੰਘਦਾ ਹੈ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਓਹ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਜੋ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਊਂਦੀ ਰੂਹ ਦਿਆਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਉਤੇ
ਜੀਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਉੱਲੂ ਬੋਲਦੇ ਗਿਦੜ ਹਵਾਂਕਦੇ ਨੇ
ਚਿਮਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇਰ੍ਹ ਬੰਦ ਬੂਹਿਆਂ ਚੁਗਾਠਾਂ ਉਤੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਓਹ ਦਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਜੀਹਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੂਰਜ ਡਬ ਜਾਵੇ
ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਰੀ ਹੋਈ ਧੁਪ ਦੀ ਕੋਈ ਛਿਲਤਰ
ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਖੁਬ ਜਾਵੇ।

ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਡਲ (ਆਨਰੇਰੀ)

ਪ੍ਰੋ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
(ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਾਦਕ)
ਮਾ. ਭਜਨ ਗਿੱਲ ਕੈਲਗਰੀ, ਅਲਬਰਟਾ
403-455-4220
ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ
416-817-7142
ਦਵਿੰਦਰ ਤੂਰ
416-902-9372
ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਮਾਸਟਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੱਧੂ, ਵਿੰਨੀਪੈਗ ਮਾਨੀਟੋਬਾ
204-981-3375
ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ ਡਿਜ਼ਾਇਨਰ
ਬੀ. ਸਿੰਘ
akashdeep.1064@gmail.com